

ЦЕНТР
українсько-європейського
наукового співробітництва

Полтавський державний аграрний університет
Центр українсько-європейського наукового співробітництва

Всеукраїнське науково-педагогічне
підвищення кваліфікації

META SKILLS (ТОНКІ НАВИЧКИ) У РОБОТІ ОСВІТЯН ТА НАУКОВЦІВ

6 травня – 16 червня 2024 року

Львів – Торунь
Liha-Pres
2024

УДК 159.943.7:[37+001]-051(062.552)

М 54

Організаційний комітет:

Галич Олександр Анатолійович – кандидат економічних наук, професор, ректор Полтавського державного аграрного університету, *голова організаційного комітету*.

Аранчій Валентина Іванівна – кандидат економічних наук, професор, перший проректор Полтавського державного аграрного університету, *заступник голови організаційного комітету*.

Горб Олег Олександрович – кандидат сільськогосподарських наук, доцент, проректор з науково-педагогічної, наукової роботи Полтавського державного аграрного університету, *заступник голови організаційного комітету*.

Дячков Дмитро Володимирович – доктор економічних наук, професор, директор Навчально-наукового інституту економіки, управління, права та інформаційних технологій Полтавського державного аграрного університету.

Воронько-Невіднеча Тетяна Вікторівна – кандидат економічних наук, доцент, завідувач, доцент кафедри менеджменту імені І. А. Маркіної Полтавського державного аграрного університету.

Вакуленко Юлія Валентинівна – кандидат сільськогосподарських наук, доцент, керівник Навчально-наукового центру інформаційно-комунікаційних освітніх технологій та освіти дорослих Полтавського державного аграрного університету.

Дудник Володимир Васильович – кандидат технічних наук, керівник відділу із забезпечення освіти дорослих та інноваційного розвитку Полтавського державного аграрного університету.

Мета skills (тонкі навички) у роботі освітян та науковців :

М 54 матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 6 травня – 16 червня 2024 року. – Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. 84 с.

ISBN 978-966-397-404-0

У збірнику представлено матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації «Мета skills (тонкі навички) у роботі освітян та науковців» (6 травня – 16 червня 2024 року).

УДК 159.943.7:[37+001]-051(062.552)

© Полтавський державний аграрний університет, 2024

© Центр українсько-європейського наукового співробітництва, 2024

ISBN 978-966-397-404-0

ЗМІСТ

Екофікшн як літературний вимір енвайронменталізму Безруков А. В.	5
Інтертекстуальність роману Джин Ріс «Широкое Саргасовое море»: приречені на страждання Боговик О. А.	8
Дедуктивний метод викладання інфекційних хвороб здобувачам вищої освіти Герасименко О. А., Тюпа В. В., Совірда О. С., Зайцев А. С.	12
Удосконалення практичних умінь і навичок інтерактивної взаємодії та професійного розвитку для підвищення ефективності спілкування та здійснення педагогічної діяльності Горанський Ю. І.	15
Принцип прозорості в діяльності органів місцевого самоврядування в умовах війни Горбата Л. П.	20
Соціальна робота у сфері паліативної допомоги Замашкіна О. Д.	22
Meta-learning strategies in mastering a foreign language Zubenko O. V.	25
Meta skills як найактуальніші навички сучасної епохи Ісасва С. Д.	28
Meta skills для вивчення і вдосконалення іноземної мови Каленченко О. О.	31
Теоретичний аналіз поняття: «Удосконалення механізмів публічного управління системою освіти в контексті інтеграції між навчальними закладами» Кирпале А. В.	35
Філософські виміри духовної ідентичності людини Кравцов Ю. С.	41
Роль закладів вищої освіти та науково-дослідних установ в ефективному використанні можливостей геоінформаційних систем та аерокосмічного моніторингу в агрономії Лиховид П. В.	47
Особливості викладання теоретичних дисциплін за умов змішаної форми навчання Міськів В. А.	50

Комунікаційна політика на ринку послуг	
Олексин І. І.	53
Використання дедуктивного методу у викладанні клінічних дисциплін для студентів старших курсів спеціальності «Медицина»	
Пилипчук І. С.	56
Значення meta skills для викладання української мови професійного спрямування	
Подлісецька О. О.	59
Роль meta skills у професійній підготовці військовослужбовців Збройних Сил України	
Попков Б. І.	61
Практичні навички та знання як складова навчального процесу	
Рой О. В.	65
Розмовний клуб як ефективний засіб для розвитку гнучких навичок курсантів	
Супрунчук Ю. О.	68
Формування медіаграмотності та критичного мислення як важливих meta та soft skills майбутніх фахівців технічного спрямування	
Харченко І. І.	72
Розвиток meta skills у здобувачів вищої освіти	
Швирка В. М.	74
Розвиток meta skills – критичне мислення: викладання історії та вивчення історії	
Шилюк О. І.	77
The tasks of the onomastic research	
Shotova-Nikolenko A. V.	81

ЕКОФІКШН ЯК ЛІТЕРАТУРНИЙ ВИМІР ЕНВАЙРОНМЕНТАЛІЗМУ

Безруков А. В.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри філології та перекладу*

*Український державний університет науки і технологій
м. Дніпро, Україна*

Оскільки глобальні екологічні зміни останніх десятиліть набувають загрозливих масштабів, майбутнє, у якому Земля зміниться до невпізнання, повільно, але неухильно наближається. Найпомітнішою і найтривожнішою ознакою антропогенного впливу на біосферу, безсумнівно, є зміна клімату. Відтоді, коли наукові спостереження за атмосферними умовами та явищами наприкінці позаминулого століття привернули увагу до проблеми збільшення викидів вуглекислого газу в індустріальну епоху, розпочалися дискусії щодо впливу розширення сільського господарства та прискороного розвитку міст на глобальний клімат. Починаючи від теорій майбутнього льодовикового періоду й закінчуючи новітніми підходами до глобального потепління, тривожні сценарії майбутнього, представлені дослідженнями атмосфери, незабаром привернули увагу громадськості. Тож, відчуття екологічної кризи повільно входило до уяви сучасної людини і призвело до відновлення інтересу до дослідження системних соціально-природних відносин [3, с. 9–10], зокрема у культурній і соціокультурній площинах.

Виниклу під впливом цих подій літературу екофікшн можна розглядати як один із вимірів енвайронменталізму – концепції зосередженості на екологічних і природоохоронних аспектах «зеленої» ідеології та політики. Екофікшн артикулює екологічні наративи, оприявнюючи шляхи впливу людини на кліматичну кризу, природний світ, екологічну активність, проблеми прав тварин і людини тощо. Проникнення значених актуальних питань до художньої (і нехудожньої) літератури обумовлене постійним загостренням взаємовідносин суспільства і природи, що привело людство на межу екологічної катастрофи, співвіднесеною з поняттям «цивілізаційної кризи», невід’ємною частиною якої є екологічна проблематика. Екологічний колапс як об’єктивне порушення рівноваги у сумнозвісній бінарній опозиції *людина–природа* посилюється антропогенним навантаженням на біосферу, експоненціальним зростанням населення планети, виснаженням природних ресурсів, порушенням балансу у природному середовищі.

Актуалізація еко-проблематики у художньому дискурсі свідчить, з одного боку, про серйозність і нагальність ситуації, що склалася у біосфері, та необхідність бити на сполох, а з іншого – про значний художній потенціал еко-історій, репрезентованих письменниками крізь призму соціоекологічних наративів. Попри те, що кліматичні зміни постають екзистенційним «викликом для нашої здатності розуміти навколишній світ» [4, с. 2], «публічна дискусія навколо глобальних проблем довкілля оприявила важливість екокритичного дискурсу для пошуку нових способів вирішення глобальної взаємозумовленості» [2, с. 421] і призвела до того, що література екофікшн перетворилися на один із головних майданчиків для висвітлення критичних питань і зрештою стала здатною оживити в уяві кліматичну кризу та сприяти розумінню способів реагування на екологічні виклики.

Нова хвиля інтересу до створення еко-літератури наприкінці минулого десятиліття була, зокрема, зумовлена масштабною кампанією шведської еко-активістки Грети Тунберг (з 2018 р.) та глобальними еко-протестами, що відбулися у світі. Інспіровані цими подіями, сучасні автори створили низку творів – реалістичних і футуристичних, – що зачіпають найгостріші проблеми зміни клімату, захисту природи, антропогенного впливу на довкілля тощо. Найвідомішими й найоригінальнішими є «Грінвуд» (“Greenwood”, 2019) М. Крісті, «Бангкок прокидається від дощу» (“Bangkok Wakes to Rain”, 2019) П. Судбантхада, «Фауна» (“Fauna”, 2020) К. Ваднайс, «Міграції» (“Migrations”, 2020) Ш. Макконагі, «Міністерство майбутнього» (“The Ministry for the Future”, 2020) К. С. Робінсона, «Погода» (“Weather”, 2020) Дж. Оффілл, «Нова пустеля» (“The New Wilderness”, 2020) Д. Кук, «Комор 8» (“Barn 8”, 2020) Д. О. Анфертс, «Річка» (“The River”, 2020) П. Хеллера, «Передісторія» (“The Overstory”, 2018) і «Збентеження» (“Bewilderment”, 2021) Р. Пауерса, «Колібрі-саламандра» (“Hummingbird Salamander”, 2021) Дж. Вандермеєра, «Країна ельфів» (“Cloud Cuckoo Land”, 2021) Е. Доєра, «Псалом для диких створінь» (“A Psalm for the Wild-Built”, 2021) Б. Чемберс, «Майя» (“Maya of the In-between”, 2021, “Maya of the World”, 2022) С. Беннетт, «Дім посухи» (“The House of Drought”, 2022) Д. Момбауєра, «Синє небо» (“Blue Skies”, 2023) Т. К. Бойла, «Великий перехід» (“The Great Transition”, 2023) Н. Ф. Гугінса та ін.

Для позначення літератури, яка присвячена проблемам довкілля, екологічній кризі, розірваності зв'язку між людиною і природою тощо, в англійськомовній критиці вживаються різні терміни, більшість з яких наразі не має усталених відповідників в українській мові, зокрема *green writing*, *environmental literature*, *landscape writing*, *climate fiction (cli-fi)*, *nature-oriented literature*, *place-based literature* тощо. Через те, що

однією зі стрижневих характеристик такої літератури (насамперед художньої) вважається «встановлення відчутного емоційного зв'язку з природним світом» [5, с. 185], сучасні письменники, усвідомлюючи можливість екологічної катастрофи та її наслідки, намагаються віднайти основу для гармонійного співіснування людини і природи.

Показово, що у біоцентричних творах людина, яка зазвичай постає центральним елементом будь-якої оповіді, децентрована на користь природної перспективи. Водночас зусилля уникати наративного антропоцентризму, що часто схвалюються екокрітиками, можуть позбавити такі твори основи для артикулювання еко-кризи. Усвідомлення наративного антропоцентризму може допомогти письменникам сформулювати бачення міцних зв'язків із навколишнім середовищем і активніше залучити читачів до екологічної проблематики [1, с. 22].

Автори літератури екофікшн висувають на перший план ідею взаємозв'язку і взаємозалежності всього того, що відбувається у природному світі, визнаючи внутрішню цінність як людини, так і навколишнього світу, частиною якого є людина. В умовах кризи діалогу між деякими країнами завдання знаходження способів зближення культури є особливо актуальним. Екокрітика як методологічна основа дослідження літератури екофікшн може стати одним із провідних інструментів енвайронментального підходу не лише до осмислення спільності поглядів різних культур на природу, але й до побудови цілісної екоософської концепції світу.

Література:

1. Archer K. The Hero of This Novel Is a Tree: Biocentric Narrative Strategies in Contemporary Eco-fiction. *Novel*. 2024. Vol. 57, no. 1. P. 22–43. <https://doi.org/10.1215/00295132-11052333>
2. Buell L., Heise U. K., Thornber K. Literature and Environment. *Annual Review of Environment and Resources*. 2011. Vol. 36, no. 1. P. 417–440. <https://doi.org/10.1146/annurev-environ-111109-144855>
3. Dederichs N. *Atmosfears: The Uncanny Climate of Contemporary Ecofiction*. Bielefeld : Transcript Verlag, 2023. 288 p.
4. Marshall G. *Don't Even Think about It: Why Our Brains Are Wired to Ignore Climate Change*. London : Bloomsbury Publishing, 2015. 272 p.
5. Phillips D. *The Truth of Ecology: Nature, Culture, and Literature in America*. New York : Oxford University Press, 2003. 320 p.

ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІСТЬ РОМАНУ ДЖИН РІС «ШИРОКЕ САРГАСОВЕ МОРЕ»: ПРИРЕЧЕНІ НА СТРАЖДАННЯ

Боговик О. А.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри філології та перекладу
Український державний університет науки і технологій
м. Дніпро, Україна*

Роман Джин Ріс «Широке Саргасове море» – яскравий приклад інтертекстуальності, яка відіграє важливу роль у розумінні змісту та структури твору і є передісторією до відомого твору Шарлотти Бронте «Джейн Ейр», надаючи голос персонажу, який залишився маргіналізованим у класичній літературі. Інтертекстуальні зв'язки між цими творами створюють нові значення та дозволяють розглянути теми приреченості та страждання під новим кутом.

Термін «інтертекстуальність» було введено Ю. Крістевою у 1960-х роках для опису взаємозв'язків між текстами, де кожен текст оприявнюється мозаїкою цитат, поглинанням та трансформацією інших контекстів. Інтертекстуальність передбачає, що жоден текст не існує ізольовано, а завжди знаходиться у діалозі з іншими текстами.

Інтертекстуальність останнього роману з доробку письменниці-модерністки Джин Ріс «Широке Саргасове море» парадоксальним чином долає відчуття повторюваності задумів Шарлотти Бронте, підштовхуючи читачів до сприйняття головної героїні Антуанетти Косвей не як «двійника-імітатора» божевільної Берти з «Джейн Ейр», а свого роду Кассандри, від вчинків якої залежатимуть долі обох жіночих персонажів. Джин Ріс показує іншу перспективу, за якої важливе стає незначним, а дрібні деталі, описані у Бронте, стають вирішальними, адже “There is always the other side, always” [5, с. 82] – «Завжди є інша сторона, завжди». Ріс залучає уяву аби виробити саме такий релятивізм: вона пише про «інший бік» і описує події з «іншого боку», створюючи альтернативну історію і фактично змінює перспективу, про що свідчать рядки з листа авторки: «Креолка у романі Шарлотти Бронте – це світський персонаж – відразлива, яка ні на що не впливає, напів жива істота. Необхідна для сюжету, вона лише кричить, висі і жахливо сміється, нищить все і нападає на всіх, але залишається поза головним сценою. Для мене, як сподіваюся і для вас, вона має стати головним персонажем» [4, с. 154]. Ріс переосмислює персонаж Антуанетти, надаючи їй власний голос і пояснюючи її божевілья як наслідок культурного та соціального гноблення.

Події у романі розгортаються на фоні постколоніальних реалій Карибського басейну, де героїня Антуанетти Косвей зіштовхується з наслідками колоніального панування. Вона приречена на страждання через етнічне походження та відчуження як від «білої», так і від «чорної» спільнот.

Іншим важливим аспектом страждання є гендерна нерівність. Антуанетта – жертва патріархального суспільства, де її доля вирішується чоловіками, а відсутність контролю над власним життям підкреслює тему приреченості у світі, де жінки не мають голосу. Божевільня героїні є не лише результатом генетичної схильності, а й наслідком тривалого психологічного та емоційного насильства. Її ізоляція, непорозуміння з оточенням та зрада з боку близьких людей підштовхують до вчинення самогубства. Це божевільня стає символом крайнього відчаю, коли всі інші засоби спротиву вичерпані.

Незважаючи на очевидну «самостійність», подекуди текст Джин Ріс, проти її волі, стає майже плагіатом, що визнає і сама письменниця, зізнаючись, що «втнула дурницю» перечитуючи «Джейн Ейр» занадто багато разів, дозволивши прочитаному «вкратися» у її письмо [4, с. 154].

Прагнення пояснити вчинки героїні, а головню причини її божевільня, змушує Джин Ріс розповісти про походження Берти. Авторка виправляє ті сюжетні лінії, які вважає недосконалими, відверто критикуючи «попередницю» за негативні описи образу божевільної дружини, яка у «Джейн Ейр» грає роль «паперового тигра», і врешті перетворює її на повноцінну особистість.

У романі Шарлотти Бронте божевільня Берти спричинене надмірностями, яким піддавалася героїня; опис вміщується у зображення, яке нагадує вампіра з німецьких казок; спілкування обмежується жахливим сміхом. Проте реконструкція причин божевільня головної героїні стає для авторки «Широкого Саргасового моря» визначальним мотивом, аби почати сприймати «готичне надбання» Торнфілдхолу у якості темного двійника Джейн, адже, як зазначає Дональд Д. Стоун: «Берта, безперечно, втілює романтичну енергію у найбільш свавільному та неконтрольованому прояві, уособлення *la bête humaine*» [7, с. 113.]. Зосібна С. Гілберт і С. Губар розглядають БERTY, як темну сутність Джейн, яка втілює вияв агресії дитини-сироти, чорної люті її таємничого «я», які та намагалася побороти [2].

Різноманітні передчуття доповнюються тим, що Ж. Женетт називає «повторювані пролепси», де очікування відносяться «до попередньої події, про яку буде повідомлено у повному обсязі у необхідному місці» [1, с. 67]. Наповнений «сповіщеннями» текст створює у свідомості читача очікування, яке у будь-якому разі здійсниться або нехайно,

або стане досяжним у довгостроковій перспективі. Такі передчасні натяки з'являються з перших сторінок роману, створюючи пророчий наратив. У рамках «сцени приречення», подія завжди розгортається після попереднього дискурсу, тобто постає як повторення його актуалізації, а пророцтво неминуче породжує повторення. Потрапивши у таку «сцену приречення», Антуанетта і «Рочестер» не мають жодного шансу аби побудувати «інше» життя. Вони стають маріонетками, які потрапили у пастку різноманітних детермінізмів.

Одруження героїв стає початком обох історій, де вони замкнені у вирі непоборного фатуму. «Рочестер» надзвичайно сприйнятливий до впливу інших, зокрема Деніела Косвея, дії якого запустили трагічний процес, перетворивши відчуження чоловіка у неприкрити ненависть, що відкриває шлях до трагічного повторення та перетворення героя на двійника Рочестера з роману «Джейн Ейр». Відтоді він може лише спостерігати як божеволіє Антуанетта і готуватися до подорожі у Торнфілдхол, де зачинить її на горищі. Тепер «ревенант», який є реінкарнацією Едварда Ферфакса Рочестера, а у Джин Піс – безіменним чоловіком, подумки планує камеру ув'язнення для Берти, що сприймається як пророцтво: “...I drew a house surrounded by trees. A large house. I divided the third floor into rooms and in one room I drew a standing woman” [5, с. 109] – «...Я намалював будинок посеред дерев. Великий будинок. Третій поверх я розділив на кімнати і в одній кімнаті я намалював жінку, що непорушно стояла». Здається, що «Рочестер» лише проєктує помешкання, але його ескіз ніщо інше, як відлуння іншого тексту, вже існуючого будинку з роману «Джейн Ейр», де живуть герої Шарлотти Бронте. Парадоксальна подібність взаємозв'язку найбільш очевидна у заключній частині, де два тексти співіснують в одному просторі: Торнфілдхол; кімната, де ув'язнена Антуанетта-Берта; суміжна кімната, де висять гобелени; нижчі поверхи, якими збожеволіла жінка крадькома вештається вночі.

Роман Джин Піс «Широкое Саргасовое море» демонструє складну інтертекстуальність, поєднуючи теми колоніалізму, гендерної нерівності та психологічного страждання. Через переосмислення образу Берти Мейсон, Піс дає голос маргіналізованим та приреченим на страждання персонажам, розширюючи розуміння їхньої трагедії та надаючи їм глибини, якої вони були позбавлені в класичній літературі.

Література:

1. Genette G. Narrative Discourse: An Essay in Method. Ithaca, NY : Cornell University Press, 1980. P. 67.

2. Gilbert S., Gubar S. *The Madwoman in the Attic: The Woman Writer and the Nineteenth-Century Literary Imagination*. New Haven : Yale University Press, 1979. 379 p.
3. Kristeva J. *Desire in Language: A Semiotic Approach to Literature and Art*. Columbia University Press, 1980. 305 p.
4. Rhys J. *Letters 1931–1966* [1984; Harmondsworth: Penguin, 1985. P. 154.
5. Rhys J. *Wide Sargasso Sea*. New York : Norton and Co, 1992. 125 p.
6. Spivak G. Ch. Three Women's Texts and a Critique of Imperialism. *Critical Inquiry*. 1985. Vol. 12. No. 1. Pp. 243–261.
7. Stone D. D. *The Romantic Impulse in Victorian Fiction*. Cambridge, Mass : Harvard University Press, 1980. P. 113.

ДЕДУКТИВНИЙ МЕТОД ВИКЛАДАННЯ ІНФЕКЦІЙНИХ ХВОРОБ ЗДОБУВАЧАМ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Герасименко О. А.

*кандидат медичних наук, доцент,
доцент кафедри інфекційних хвороб
Одеський національний медичний університет
м. Одеса, Україна*

Тюпа В. В.

*асистент кафедри інфекційних хвороб
Одеський національний медичний університет
м. Одеса, Україна*

Совірта О. С.

*кандидат медичних наук, доцент,
доцент кафедри інфекційних хвороб
Одеський національний медичний університет
м. Одеса, Україна*

Зайцев А. С.

*асистент кафедри професійної патології і функціональної діагностики
та фтизіопульмонології
Одеський національний медичний університет
м. Одеса, Україна*

В умовах євроінтегративних процесів в Україні, значна увага приділяється різним аспектам суспільного життя, серед яких особливе місце посідає вища освіта, що зазнає значних трансформацій. Мета вищої освіти не обмежується лише отриманням здобувачем диплому, а в першу чергу полягає у формуванні професійних компетентностей сучасного, конкурентноспроможного фахівця, що зможе конкурувати за посаду в будь-якій країні світу. [1, с. 2–7]

Процес здобуття освіти у Одеському національному медичному університеті також зазнає трансформації, як наслідок інтеграції системи освіти України в систему освіти Європейського союзу, реформування під впливом не тільки сучасних тенденцій в Україні, а й освітніх трендів ЄС. При цьому змінилися і цілі та завдання викладачів, які полягають не лише в презентації знань в зручній для засвоєння здобувачами формі та контролю якості засвоєння цих знань, а й в створенні умов

та залученні здобувачів до свідомого засвоєння та опанування необхідних професійних компетентностей. На додаток до цього, важливо враховувати індивідуальні особливості кожного студента та його потреби, а також використовувати різноманітні методи та підходи до навчання, які б стимулювали інтерес та активність. [2, с. 373–376], [3, с. 309–314] Дедуктивний метод навчання сприяє швидкому засвоєнню навчального матеріалу, активно розвиваючи абстрактне мислення. Застосування його під час викладання теоретичного матеріалу, дозволяє змусити здобувачів виявляти наслідки з деяких більш загальних положень, та робити прикладні висновки, не погіршуючи мотивації здобувачів. [4, с. 162–165]

Мета цієї роботи – продемонструвати, використання дедуктивного методу викладання матеріалу здобувачам вищої освіти на кафедрі інфекційних хвороб Одеського національного медичного університету, направлене на поглиблене засвоєння, та розуміння матеріалу і як воно впливає на формування мотивації до навчання. Інфекційні хвороби – найбільш складна дисципліна з блоку внутрішніх хвороб, яку студент повинен опанувати й успішно скласти ліцензійний іспит Крок-2. Складність обумовлена високою мінливістю та широким спектром симптоматики інфекційних хвороб, що особливо помітно при роботі з тематичними хворими, адже наявні клінічні прояви, особливо при наявності коморбідної патології, рідко чітко вписуються в класичний, «книжковий» перебіг захворювання.

Необхідно зауважити, що вже на першому занятті викладач опрацює зі здобувачами базову термінологію, яка, варто зауважити, значно відрізняється від звичної їм терапевтичної термінології, та оцінює загальну підготовку здобувачів методом крізного опитування, для виявлення проблемних секторів.

Наступний етап полягає в обговоренні поточних тем, підготовці коротких повідомлень та презентацій, на основі стандартизованих навчальних матеріалів, з класичним викладанням матеріалу, розв'язання стандартизованих клінічних задач зі встановлення діагнозу або оцінюванням стандартизованих клініко-лабораторних досліджень.

Найбільш цікавим з точки зору освітнього процесу, третій етап, на якому здобувачі, самостійно, за модерацією викладача, дискутують про очікувані зміни клінічної картини перебігу тематичного захворювання, за наявності запропонованої коморбідної патології, та обговорюють можливу лікувальну тактику, за запропонованих викладачем обставин.

На четвертому етапі здобувачі мають можливість порівняти їх припущення з даними отриманими при курації реальних хворих, та терапією, яку призначив лікар у відділенні стаціонару. При цьому

кожен студент має змогу проявити себе в будь-якому напрямку роботи, що й мотивує його до навчання. Анонімні, дистанційні опитування здобувачів, по завершенню курсу, демонструють, що 83% здобувачів оцінюють викладання матеріалу як зрозуміле, а 79% відмічають, що отримані навички можуть бути корисними у їх подальшій професійній діяльності.

Отже, дедукційний метод викладання інфекційних хвороб може підвищити якість сприйняття матеріалу здобувачами, та потенційно підвищити мотивацію здобувачів освіти до опанування дисципліни.

Література:

1. Тиравська Ю. В., Тюпа В. В., Тимошенко Ю. В. Цифрова трансформація наукової діяльності в закладах вищої медичної освіти в умовах євроінтеграції. *Академічні Візії*. 2023. 17. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7759258>

2. Тюпа В. В. Совірда О. С., Герасименко О. А. Використання методів візуалізації інформації у викладанні студентам медичних ЗВО під час воєнного стану. *Забезпечення якості освіти у вищій медичній школі*. 2023/1/18. Одеса. <https://repo.odmu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/13145>

3. Kirzha, N. N., Gerasymenko, O. A., Tiupa V. V. Adapting medical terminology to modern requirements: finding original solutions. *Horizons of Innovation: Conference on Multidisciplinary Trends in Science 2024*. Futurity Research Publishing 2 <https://futuraity-publishing.com/horizons-of-innovation-conference-on-multidisciplinary-trends-in-science-2024-2/>

4. Plotnikov Y. O. Inductive and Deductive Methods of Receptive Grammatical Competence Development in the English Teacher Trainees. *Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2011. Випуск 29. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/1108/40.pdf?sequence=1>

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАКТИЧНИХ УМІНЬ І НАВИЧОК ІНТЕРАКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ТА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СПІЛКУВАННЯ ТА ЗДІЙСНЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Горанський Ю. І.

кандидат медичних наук, доцент,

доцент кафедри неврології

Одеський національний медичний університет

м. Одеса, Україна

Однією з проблем сучасного суспільства є потреба в компетентних, висококваліфікованих спеціалістах, здатних на високому рівні виконувати свої професійні обов'язки. Цілком очевидно, що такого фахівця, здатного впоратися з найскладнішими завданнями сьогодення, може підготувати лише викладач-професіонал, який постійно дбає про розвиток і вдосконалення своєї професійної компетентності, який готовий до навчання упродовж усього свого життя.

Заклади вищої освіти покликані стояти у витоків будь-яких позитивних змін та інноваційних процесів. Закон України «Про освіту» 2017 року, Закон України «Про вищу освіту», Проект Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 років, визначає, що освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави [1, 2, 3, 4].

Більшістю вітчизняних і зарубіжних науковців професійна компетентність розуміється як інтегративне утворення особистості, що поєднує в собі сукупність знань, умінь, навичок, досвіду й особистісних якостей, які обумовлюють готовність і здатність особи реалізовувати професійні функції, вирішувати професійні завдання відповідно до визначених державою освітніх стандартів [5, 6, 7, 8, 9].

Знання та навички, набуті під час навчання у закладах вищої освіти, є варіативними та динамічними. Ті з них, які вважалися новітніми та актуальними на певний момент, наприклад, володіння іноземними мовами, користування Інтернет, інформаційно-комп'ютерними технологіями та соціальними мережами тощо, на сучасному етапі набувають елементів буденності й звичності. Пріоритетні ж позиції займають професійні компетенції (skills), які випливають із міксу теорії та практики. Як показують дослідження, що проводилися у Гарвардському та Стенфордському університетах, лише 15% кар'єрного успіху

забезпечується рівнем отриманих професійних навичок, у той час, як решта 85% належить так званим «м'яким навичкам» (soft-skills): креативність, цілісність, комунікації, гнучкість, вміння переконувати, емоційний інтелект, відповідальність, професіоналізм, робота в команді.

Однак, ефективна професійна діяльність на сьогоднішньому етапі розвитку суспільства не може успішно розвиватися без ще одного виду навичок, а саме мета-скілз (meta-skills), які дозволяють досягати поставленої мети. Це навички «вищого порядку», що дають можливість краще розуміти інші компетенції та покращувати вже існуючі. По суті, вони є основою для розвитку, вдосконалення та застосування інших знань та умінь. Таким чином, лише поєднання soft- та meta-skills можуть й повинні стати наріжним каменем у плані підготовки фахівців у закладах вищої освіти.

Питання формування у здобувачів вищої освіти «soft- та meta-skills» є досить новим для вітчизняної науки, але одночасно й цікавим, оскільки тема торкається працівників будь-якої професійної сфери. Вивченням та аналізом питання soft- and meta- skills займаються як вітчизняні, так і зарубіжні науковці. Так, І. Гарбузюк визначає концептуальні засади освітніх практик, що базуються на життєвих компетентностях [9]. К. Коваль аналізує розвиток «soft skills» у студентів як один із важливих чинників подальшого працевлаштування [10].

Серед відомих зарубіжних дослідників і авторів, які працюють у цій галузі, значне місце займають: Деніел Гоулман (Daniel Goleman) [11], психолог та автор, який розробив концепцію емоційного інтелекту та його впливу на успіх у житті; Річард Бойатсіс (Richard Boyatzis) [12,13]), професор управління та психології, який спеціалізується на розвитку лідерства та м'яких навичок, а саме досліджує вплив м'яких навичок, таких як співчуття, емпатія та соціальна свідомість, на ефективність лідерства та праці в команді. Джон Рахні (John Ruggie) [14], політолог та академік, вивчає питання корпоративної соціальної відповідальності та етики у міжнародних відносинах. Він акцентує на важливості метанавичок, таких як етичне лідерство, збалансованість і розвиток довгострокових стосунків.

Концепція «meta skills» є відносно новою у науковій літературі, однак можна зустріти декілька характеристик цього поняття [15]:

- здатність використовувати самоспостереження для подальшого розвитку, навчання, мислення та розуміння (когнітивних) можливостей особистості;

- навички вищого рівня, які застосовуються в різних сферах життєдіяльності і навчальних дисциплінах, що веде до вдосконалення

або накопичення «важких навичок» шляхом створення мета-навичок у межах одного або кількох інших «важких навичок» (наднавички);

– надпрофесійні, міжпредметні навички, що виходять за межі звичного способу мислення, сприйняття навколишнього світу та самого себе.

«Meta-skills» (англ.) або «тонкі навички» – це «навички, які знаходяться поза межами», тобто надпрофесійні, міжпредметні, такі, що виходять за межі звичного способу мислення, сприйняття оточуючого світу та самого себе.

На думку сучасних психологів, успішні люди володіють кількома основними метанавиками:

– усвідомленість, тобто здатність усвідомлювати свої особливості, думки, емоції та стани; розуміти, що ваші дії призведуть до певних наслідків, приймати реальний стан речей; знання своїх сильних і слабких сторін дозволяє ефективно використовувати наявні якості, розвивати недостатні. Такий метанавик дозволяє виходити на новий рівень спілкування та взаємовідносин з іншими людьми, справлятися з конфліктами, не боятися виявляти ініціативу, формулювати цілі та досягати їх.

– Емпатія – освоєння такого метанавика дозволяє легко будувати довгострокові відносини, домовлятися з людьми та створювати продуктивну атмосферу.

– Навчання та адаптивність, тобто вміння знаходити золоту середину і вирішувати складні завдання. Постійне прокачування та розширення області набутих навичок допомагає розвинути професійні скіли та вирішувати несподівані проблеми.

– Планування, а саме здатність планувати свої дії на перспективу та стратегічно представляти подальше життя, правильно розподіляти ресурси та аналізувати ситуації. Найважливіший навик у наш час – це вміння розставляти пріоритети, вибирати відповідні методи для вирішення складнощів, найкращий час для інвестицій у свій потенціал та майбутні досягнення.

– Критичне мислення та креативність дозволяють осмислювати події, що відбуваються, і не соромитися питати, а також використовувати альтернативні способи врегулювання важких ситуацій.

– Комунікація. Цей метанавик допоможе досягати взаєморозуміння, налагоджувати ділові та особисті стосунки, відчувати стан інших людей, співпрацювати, йти на компроміс, виявляти щирий інтерес до людини тощо.

– Емоційний інтелект уможливило створення довірчих та поважних відносин між людьми, допомагає бути впевненими у своїх силах, проявляти активність та підвищувати продуктивність.

«Meta skills» є не лише основним інструментом для дослідження нових навичок, але й дозволяють застосовувати їх у повсякденному житті [16, 17].

«Meta skills» можна розглядати як когнітивні навички, які стають вирішальним фактором успіху особистості; навички «вищого порядку», які дозволяють краще вивчати інші навички та вдосконалювати наявні [18]. Їх ще називають метакогнітивними атрибутами. «Meta skills» сприяють формуванню специфічного мислення та/або ставлення, спрямованого на виникнення у людей постійного стійкого бажання навчатися нового, вирішувати проблеми та розвивати додаткові непрості компетенції. Як наслідок, постає особа, здатна до навчання протягом усього життя та адаптуватися до систематичних світових змін. Тренування нових навичок відбувається через відкритість особи до змін і їх прийняття, корекцію власного мислення відповідно до потреб та застосовування нових методів.

Таким чином, «meta skills» є стійкими та постійними здатностями людини, що тривають протягом усього життя, а для розвитку потребують часу та наполегливості. Деякі з них уже існують у структурі нашої особистості як вроджені риси, інші потребують сумлінного розвитку та вдосконалення. Щоб розвивати власні мета-навички, необхідно розпочати із застосування їх до навичок, які потрібно дослідити чи сформулювати. Дослідження показують, що фахівцям, або студентам закладів вищої освіти необхідно опанувати певні навички, які відповідають вимогам роботодавців, особливо «meta skills». Потенційні працівники гіпотетично володіють кількома мета-навичками на різних рівнях. Студенти закладів вищої освіти були б краще підготовлені до майбутнього світу праці, якби вони мали можливість досліджувати та ідентифікувати свої «meta skills» як частину свого професійного розвитку. Це дасть їм змогу визначити аспекти конкретних мета-навичок, які необхідно вдосконалити для побудови успішної кар'єри.

Література:

1. Закон України «Про освіту» (2017) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII (редакція від 09.08.2019 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#n2> (дата звернення: 10.03.2022).
3. Проект Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 років. URL: <http://mon.gov.ua/ua/pr-viddil/1312/1390288033/1414672797/> (дата звернення: 10.03.2022).

4. Головань М. С. Компетентнісний підхід як методологічна основа вищої професійної освіти. *Психологія: реальність і перспективи* : зб. наук. пр. Рівнен. держ. гуманітар. ун-ту. Вип. 1. Рівне : РДГУ, 2011. С. 53–56.

5. Енциклопедія освіти / Академія педагогічних наук України ; головний ред. В. Г. Кремень. К. : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

6. Професійно-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу : навчальний посібник / за ред. І. Л. Холковської. Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2017. 144 с.

7. Соколова І. В. Професійна підготовка майбутнього вчителя-філолога за двома спеціальностями : монографія. Маріуполь ; Дніпропетровськ, 2008. 400 с.

8. Holmes L. Understanding professional competence: beyond the limits of functional analysis. URL: <http://www.re-skill.org.uk/re/skill/profcomp.htm> (дата звернення: 05.08.2017).

9. Гарбузюк, І. В. (2019) Conceptual and categorical analysis of adolescent education based on the development of life skills In: *Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал* : матеріали звіт. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН України НАІР, м. Івано-Франківськ, Україна. С. 49–54.

10. Коваль К. (2015) Розвиток «soft skills» у студентів – один із чинників для їх працевлаштування. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. № 2. С. 162–167. URL: <https://visnyk.vntu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/827/826>

11. Гоулман Деніел (2018) Емоційний інтелект. Книжка, яка змінює уявлення про те, що означає бути розумним. Видавництво «Vivat», 512 с.

12. Бояціс Р., Гоулман Д., Маккі Е. (2019) Емоційний інтелект лідера. Вид-во «Наш формат», 288 с.

13. McKee Annie, Boyatzis Richard E., Johnston Fran (2018) *Becoming a Resonant Leader: Develop Your Emotional Intelligence, Renew Your Relationships, Sustain Your Effectiveness*". Publisher : Harvard Business Review Press ; Illustrated edition, 256 p.

14. Ruggie John Gerard (2009): *Proceedings of the Annual Meeting (American Society of International Law)*, Vol. 103, International Law As Law (2009). Pp. 282–287 Published by: American Society of International Law; Cambridge University Press Stable. URL: <http://www.jstor.org/stable/10.5305/procanneetasil.103.1.0282>

15. Amran M., Kutty F., Surat S. Creative problem-solving (CPS) skills among university students. *Creativ. Educ.* 2019. № 10. P. 3049–3058. URL: <https://www.scirp.org/journal/paperinformation.aspx?paperid=96794>

16. Brewer M., van Kessel G., Sanderson B., Naumann F., Lane M., Reubenson A., Carter A. Resilience in higher education students: a scoping review. *High Educ. Res. Dev.* 2019. P. 1–16. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/07294360.2019.1626810?journalCode=cher20>

17. Senova M. Meta skills are the key to human potential. *BESS.* 2020. № 2 (1). P. 133–137. URL: <https://cutt.ly/sXSv3y6>

18. Razzetti G. The Meta Skills You Need to Thrive in the 21st Century. 2018. URL: <https://liberationist.org/themetaskills-you-need-to-thrive-in-the-21stcentury/>

ПРИНЦИП ПРОЗОРОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Горбата Л. П.

доктор філософії (PhD),

доцент кафедри публічного управління,

менеджменту інноваційної діяльності та дорадництва

*Національний університет біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна*

Принцип прозорості залишається пріоритетним у діяльності органів влади в умовах війни. 22 лютого 2024 року було внесено зміни до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» щодо забезпечення прозорості місцевого самоврядування, де регламентовано відеотрансляцію в мережі Інтернет першої сесії ради, обрання голови та заступника (заступників) голови районної у місті, районної, обласної ради, секретаря сільської, селищної, міської ради (крім випадків розгляду питань, що містять інформацію з обмеженим доступом відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації»; трансляції засідання постійної комісії в мережі Інтернет у режимі реального часу та підлягає відеофіксації з подальшим зберіганням та оприлюдненням відеозапису засідання.

Також відповідно до вищезазначеного закону «публічна інформація у формі відкритих даних щодо об'єктів права власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єктів їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад, оприлюднюється та регулярно оновлюється, в тому числі за результатами інвентаризації, що проводиться згідно із законодавством,

на єдиному державному веб-порталі відкритих даних та на офіційних веб-сайтах органів місцевого самоврядування» [4].

Варто зазначити, що прозорість є одним з 12 принципів концепції «доброго врядування» в діяльності органів публічної влади та регламентується Європейською хартією місцевого самоврядування, яка є одним із джерел муніципального управління європейських держав.

Відкриті інформаційні джерела пояснюють прозорість, як умову забезпечення публічного доступу до інформації та сприяння розумінню того, як реалізується місцева публічна діяльність органів влади, тобто інформування громадськості та реалізація політики відкритих даних, на основі яких створюються численні сервіси та інструменти, що сприяють розвитку прозорості діяльності органів місцевого самоврядування.

Окрім того, прозорість забезпечує принцип «покращене урядування і залучення громадян». Упровадження електронних сервісів спрощує процедуру участі громадян у прийнятті управлінських рішень, сприяє розвитку демократичного суспільства [1].

В Україні 5 років поспіль (2017–2021 рр.) успішно реалізується програма «Прозорі міста/Transparent cities», що сприяє посиленню якості врядування в міст. Прозорість діяльності органів публічної влади – це фактор, що забезпечує ефективність врядування на місцях в період криз. Інструменти, втілення яких заохочувала програма, сприяють стійкості органів місцевого самоврядування та посилюють їх спроможність для реакції на виклики.

Як свідчать дані рейтингу прозорості та підзвітності – 2021, діяльність органів місцевого самоврядування щороку стає прозорішою. Середній рівень прозорості 100 міст становить 48,5 бала. Якщо проаналізувати дані попередніх років, то цей показник зріс на 62,2%. У категорії «прозорих» 5 міст – Маріуполь, Львів, Дніпро, Дрогобич, Мукачево, які за Методикою програми набрали понад 80 балів [2].

Принцип прозорість задекларовано і в новому Законі України «Про службу в органах місцевого самоврядування» (3077-IX), який набере чинності за шість місяців після завершення воєнного стану.

Відповідно до зазначеного закону «принцип прозорості – інформування про діяльність посадових осіб місцевого самоврядування, гарантування вільного доступу до інформації про діяльність посадових осіб місцевого самоврядування» [3].

З огляду на вищевикладене, принцип прозорості не тільки задекларовано в основних нормативно-правових актах, але й самі органи місцевого самоврядування активно поширюють, використовують інструменти забезпечення прозорості діяльності органів публічної влади на місцевому та/або локальному рівнях. Така практика є

загальнопоширеним прикладом доброго врядування та гарантування дотримання принципу прозорості у діяльності органів місцевого самоврядування у внутрішній комунікації у межах «група – бізнес – орган влади» та зовнішній комунікації з міжнародними партнерами.

Література:

1. Горбата Л. П. Актуальні питання імплементації принципів міжнародної хартії відкритих даних в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 4. С. 109–115. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.4.109. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=7350&i=17> (дата звернення: 16.06.2024).

2. Міста вільних людей: результати Рейтингів прозорості та підзвітності – 2021. URL: <https://drive.google.com/file/d/1FkbFfm58VZhVQodwCZVirnbJMdJHfyn7/view> (дата звернення: 16.06.2024).

3. Новації Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» від 2 травня 2023 року: коментарі та порівняльний аналіз : посібник / автор. кол.: В. Мякоход, В. Козіна, Л. Федченко. Київ, 2024. 184 с. URL: <https://tm.coe.int/posibnyk-sluzhba-voms/1680afc37e> (дата звернення: 16.06.2024).

4. Про внесення змін до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» щодо забезпечення прозорості місцевого самоврядування: Закон України від 22 лютого 2024 року № 3590-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3590-20#Text> (дата звернення: 16.06.2024).

СОЦІАЛЬНА РОБОТА У СФЕРІ ПАЛІАТИВНОЇ ДОПОМОГИ

Замашкіна О. Д.

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри права і соціальної роботи

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

м. Ізмаїл, Одеська область, Україна

Згідно статті 5 Закону України «Про соціальні послуги особам» (2003) особам, які перебувають у складних життєвих обставинах та які потребують сторонньої допомоги можуть бути надані певні види соціальних послуг. Паліативна допомога – це соціальні послуги особам,

які перебувають у складних життєвих ситуаціях і котрі потребують сторонньої допомоги.

Паліативна допомога забезпечує оптимальний комфорт, функціональність та соціальну підтримку пацієнтам (і членам їхньої сім'ї) на стадії захворювання, коли спеціальне, терапевтичне лікування вже неможливе. У цій ситуації боротьба з болями та іншими соматичними проявами, а також вирішення психологічних, соціальних чи духовних проблем хворого набуває першорядного значення. Система паліативної допомоги є системою догляду, яка спрямована на надання хворому допомоги для полегшення його соматичного та психічного стану, а також на підтримку його соціального та духовного потенціалу. Паліативна допомога в Україні відноситься до такого виду допомоги, яку надають за медичними показаннями у відповідності до порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади у сфері здоров'язбереження [1].

Отже, як бачимо, в Україні паліативна допомога може надаватися мультидисциплінарною командою, куди входять фахівці медичної сфери, психолог, соціальний працівник, священник та ін. Тобто в межах діючих організаційно-правових норм, паліативна допомога має надаватися як структурами органів охорони здоров'я, так і органами соціального захисту. Механізм взаємодії двох відомств під час надання соціальної послуги паліативного догляду вдома було затверджено спільним наказом Міністерства соціальної політики та Міністерства охорони здоров'я України від 23.05.2014 №317/353 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів при наданні соціальної послуги паліативного догляду вдома невиліковно хворим [2].

За даними Українського центру суспільних даних за сприянням Міжнародного фонду «Відродження» у 2019 р. паліативної допомоги потребували 324 113 осіб (258 207 дорослих і 65 906 дітей). У 2020 році Національною службою здоров'я було укладено низку договорів за групами послуг «Стаціонарна паліативна допомога дітям та дорослим» (431 заклад) і «Мобільна паліативна допомога дітям і дорослим» (203 заклади) та було законтрактовано за договором паліативну допомогу 66187 пацієнтам у стаціонарах та 29 913 пацієнтам – у мобільних службах [3].

МОЗ розробило проєкт Стратегії розвитку паліативної допомоги в Україні на період до 2027 року і план заходів щодо її реалізації, серед яких стратегічним завданням є створення соціально-медичних центрів, які надаватимуть комплекс послуг паліативним пацієнтам та членам їхніх сімей.

Т. Семигіна зазначає, що соціальні працівники виконують найважливіші функції в процесі надання паліативної допомоги; є не тільки

безпосередніми суб'єктами надання зазначеного виду допомоги, але й вирішують важливі адміністративні задачі [4].

Зазначимо, що у функції і соціального працівника в системі паліативної допомоги входять наступні аспекти:

- безпосередня робота з пацієнтом та його близькими;
- взаємодія у мультидисциплінарній команді з іншими фахівцями закладу;
- науково-дослідницька діяльність;
- інформаційно-пропагандистська діяльність;
- координація дій волонтерів, працюючих у системі паліативної допомоги.

Отже, необхідно зазначити, що соціальні працівники, покликані не тільки оцінювати й вирішувати соціальні проблеми клієнта, але й допомагати йому долати страждання, працювати з родиною задля зменшення рівня відчуття втрати й вирішення соціально-психологічних та соціально-правових питань. Маємо зазначити, що соціальна робота в умовах закладів паліативної допомоги є одним з перспективних напрямів у забезпеченні якості життя інкурабельного пацієнта та членів його родини.

Констатуємо, що паліативна допомога в Україні знаходиться поки що на стадії становлення та існує багато невирішених проблем, найбільш актуальною з них є підготовка кадрів серед соціальних працівників, що спеціалізуюватимуться на наданні паліативної допомоги.

Література:

1. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19.04.2024, № 2801-XII (ст. 4, 354). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>

2. Наказ Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів при наданні соціальної послуги паліативного догляду вдома невиліковно хворим. 23.05.2014 № 317/353. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0625-14#Text>

3. Понад 320 людей в Україні потребують паліативної допомоги – оцінка експертів. URL: <https://www.irf.ua/ponad-320-tysyach-lyudej-v-ukrayini-potrebuyut-paliatyvnoyi-dopomogy-ocinka-ekspertiv/>

4. Семігіна Т. Соціальна робота у моделі паліативної допомоги: функції та виклики. INTERNATIONAL JOURNAL REHABILITATION AND PALLIATIVE MEDICINE.2015.2(2):54-58. URL: <https://med-expert.com.ua/journals/socialnaja-rabota-v-modeli-palliativnoj-pomoshhi-funkcii-i-vyzovy/>

META-LEARNING STRATEGIES IN MASTERING A FOREIGN LANGUAGE

Zubenko O. V.

*Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages
for Specific Purposes
Vasyl' Stus Donetsk National University
Vinnytsia, Ukraine*

Various changes in the labour market caused by global economic processes, the COVID-19 pandemic, and the full-scale war in Ukraine led to massive reductions in the number of employees, increased competition in the labour market, which once again drew attention to the need of having the ability to adapt to new conditions rapidly, assimilation of current technological skills, the ability to overcome the effects of stress, professional and emotional burnout.

Meta-skills help to gain new skills and affect all spheres of life, namely, they help to “survive”. The knowledge of a foreign language is undoubtedly a hard skill but the ability to learn it or the learning process itself is the question of meta-skills.

Operating a foreign language fluently is the key to success in any field and profession and is essential for career growth nowadays. Therefore the process of mastering a foreign language and, more importantly, maintaining an appropriate level of knowledge concerns the aspect of correct learning strategies of a person and everything that facilitates effective learning outcomes.

Learning strategies refer to knowledge about the appropriate usage of particular strategies to learn or solve a problem. These strategies are important elements in the realization of autonomous learning – the key to learning a foreign language well. Several researchers raised the aspect of defining the term of language learning strategy. *Richards* and *Platt* define language learning strategies as intentional behaviour and thought used by learners during learning to better help them understand, learn, or remember new information [1, p. 209]. *Wenden* and *Rubin* understood learning strategies as any sets of operations, steps, plans, routines used by the learner to facilitate the obtaining, storage, retrieval, and use of information [2, p. 19]. *Oxford* refers to learning strategy as behaviours or actions learners employ to make language learning more “successful, self-directed, enjoyable, effective and transferable to a new situation” [3, p. 8]. The researcher has also classified two sorts of learning strategies; they are direct (related to metacognitive, effective and social) and indirect (dealing

with memory, cognition and compensation). Metacognitive learning strategies are applied for planning, organizing and evaluating learning. They are associated with methods the learners face and manage the studying materials.

Answering the question 'How long have you been learning a foreign language (English for instance)?' students' response is 'All my life', but frequently many of them cannot rise above the Intermediate level. It is caused by a number of reasons, namely: a language barrier; misunderstanding or poor understanding of grammar tenses and the great amount of them; difficulties with listening comprehension, memorizing words, articles usage, pronunciation; and lack of motivation.

Under the above-mentioned conditions, planning is an essential metacognitive strategy for second language acquisition, involved in directing the course of language reception and production. These include planning or predicting outcomes, scheduling, and trial and error; monitoring, testing, revising and rescheduling learning activities, and checking outcomes, or evaluating the outcomes of strategic actions for efficiency and effectiveness [4, p. 88].

The approaches to achieving the results will differ depending on the way of mastering a foreign language; to be specific it will be the classroom study (group activity) or individual learning. Speaking about *group activities* the perfect ways to develop meta-skills in mastering a foreign language will be role games, group projects or joint projects, case studies and analysis of real or imaginary situations, workshops and seminars, brainstorming etc. [5, p. 14]. The metacognitive strategy for *individual learning* will include:

- Developing a detailed study plan identifying the learner's goals, sources and deadlines;
- Listening to target-language audiobooks, podcasts, music, watching videos in a foreign language;
- Reading books, magazines, articles in a target language according to personal interests, hobbies or professional orientation;
- Studying grammar with different sources, such as grammar references, websites, applications;
- Flash-cards application to practise vocabulary and grammar units;
- Vocabulary work;
- Applying a variety of interactive exercises and tests to master different aspects of the language such as grammar, vocabulary, listening and reading;
- Regular practising;
- Immersing in the language environment by surrounding yourself with the foreign language as much as possible through watching movies,

and series, listening to music, communicating with native-speakers or other students.

Consequently, meta-learning strategies are steps taken by learners to improve their knowledge of a foreign language. It is considered to be particular activities to create learning less demanding, faster, more agreeable, more self-directed, more viable, and more transferrable to modern environments and circumstances. Learning a foreign language effectively means using adequate learning strategies to promote proficiency in the foreign language studied.

Bibliography:

1. Richards, J. and John Platt. (1992). *Longman Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics*. Essex: Longman.

2. Wenden, A. and Joan Rubin. (1987). *Learner Strategies in Language Learning*. New Jersey: Prentice Hall.

3. Oxford, R. L. (1990). *Language Learning Strategies: What Every Teacher Should Know*. Boston, MA: Heinle and Heinle.

4. Xiufeng Zhang and Meixia Guo. Metacognition and Second Language Learning. *International Conference on Education, Economics and Information Management (ICEEIM 2019). Advances in Social Science, Education and Humanities Research*. Volume 428. P. 88–91. DOI: 10.2991/assehr.k.200401.024 (retrieved from https://www.researchgate.net/publication/340693019_Metacognition_and_Second_Language_Learning/citations, date of appeal 15.06.2024).

5. Чикалова М. Формування Soft- та Meta-Skills у майбутніх фахівців сфери міжнародних відносин при вивченні англійської мови у закладах вищої освіти в умовах дистанційного навчання. *International Science Journal of Education & Linguistics*. 2023. Vol. 2. No. 4. P. 10–18. doi: 10.46299/j.isjel.20230204.02.

6. Norci Beeh and Piter Baun. English Learning Strategies by the Second Grade Students at a State Junior High School in Kupang, Indonesia (A Case Study). *Randwick International of Education and Linguistics Science (RIELS) Journal*. Vol. 3, No. 2, June 2022. P. 332-337. DOI: <https://doi.org/10.47175/rielsj.v3i2.461>

7. M. Khairi Ikhsan, S.PdI., M.Pd. Language Learning Strategies for Foreign Language Learning and Teaching. *TELL – US Journal*. Edisi : November 2015. Vol. I, No. 2. ISSN: 2442-7608 STKIP PGRI Sumatera Barat – Indonesia (retrieved from <https://core.ac.uk/download/pdf/229194206.pdf>, date of appeal 15.06.2024).

8. Lihua Sun. The Effect of Meta-cognitive Learning Strategies on English Learning. ISSN 1799–2591. *Theory and Practice in Language Studies*. November 2013. Vol. 3. No. 11. P. 2004–2009. Academy Publisher

manufactured in Finland. DOI: 10.4304/tpls.3.11.2004-2009 (retrieved from <https://www.academypublication.com/issues/past/tpls/vol03/11/10.pdf> (date of appeal 15.06. 2024).

МЕТА SKILLS ЯК НАЙАКТУАЛЬНІШІ НАВИЧКИ СУЧАСНОЇ ЕПОХИ

Ісаєва С. Д.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов математичних факультетів
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Щоб вистояти у сучасному світі і досягти конкурентоспроможності, необхідно навчитися швидко адаптуватися до будь-яких змін. Зробити це неможливо без оволодіння певними навичками, серед яких відомі усім hard/soft skills і так звані meta skills, які стають все більш популярними та необхідними.

Мета даної праці – висвітлити навички, які відносяться до meta skills, щоб зрозуміти навіщо вони потрібні та як їх розвивати.

Спочатку пригадаємо відоме розподілення навичок на hard skills і soft skills. Hard skills – це конкретні навички, завдяки яким людина стає професіоналом у своїй сфері (наприклад, знання мов програмування чи володіння основами ІТ-технологій). Soft skills – це навички, необхідні як у повсякденному житті чи на роботі, так і для того, щоб стати й бути лідером (наприклад, навчитися керувати командою, здійснювати конструктивний зворотний зв'язок, знаходити час на нетворкінг з колегами) [2].

На сьогоднішній день не менш важливими є нові та сучасні навички meta skills, тому розглянемо їх сутність.

Розпочнемо з загального визначення. Meta skills – це навички, які допомагають засвоювати нові знання та набувати нові уміння і, в результаті, впливають на кожен сферу життя людини [3].

Густаво Раззетті (Gustavo Razzetti), який вивчав корпоративну культуру та розвиток бізнесу, характеризував метанавички як «навички найвищого рівня, які посилюють та активують інші навички». Він наголошував, що «метанавички – це скіли, які дозволяють ефективніше використовувати функціональні знання... це каталізатор для швидшого навчання та формування нових вмій» [2].

Вперше термін *meta skills* з'явився у 2001 році в книзі американської психотерапевтки Емі Мінделл (*Amy Mindell*) «*Metaskills: The Spiritual Art of Therapy*». Вона вважала, що метанавички – це «навички духу». Частіше цей термін почав вживатися з 2020 року після початку пандемії COVID-19. Зміни та нові виклики у бізнес-середовищі сприяли пошуку сучасних можливостей, переосмисленню життєвих ситуацій та виникненню потреби в ефективніших навичках, а саме – в *meta skills* [2].

Розглядаючи *meta skills* детальніше, зазначимо, що серед основних метанавичок виокремлюють такі: навчання, *погляд на перспективу*, *соціальний інтелект*, *дизайн-мислення*, *стійкість* [3].

Навчання вважається найосновнішим вмінням, оскільки здатність до навчання необхідна будь-кому будь-де. Навчання є особливо ефективним, коли відбувається регулярно і приносить задоволення.

Погляд на перспективу є метанавичкою, яка дає можливість передбачати результат будь-якої справи наперед. Ця навичка допомагає бачити все з точки зору інших людей і заздалегідь уявляти кінцевий результат та відношення до нього колег, керівництва чи будь-кого іншого.

Соціальний інтелект відноситься до метанавички, яка включає вміння спілкуватися і здатність робити необхідні висновки. Соціальний інтелект відіграє важливу роль під час роботи, оскільки допомагає швидше вирішувати проблемні питання.

Дизайн-мислення є метанавичкою, яка передбачає прийняття рішень, які раніше не приймалися, і цим приваблює й викликає зацікавленість людей.

Стойкість вважається надзвичайно важливою метанавичкою, бо завдяки їй, не зважаючи на перешкоди, люди тримаються і не здаються після невдач. Розвинути стійкість можна завдяки експериментуванню та пошуку правильних рішень [3].

Існує також думка, що метанавички є частиною особистості, тобто відображають риси характеру, які залишаються назавжди притаманними людям, допомагають їм розвиватися та досягати нових поставлених цілей [2].

Щодо важливих метакомпетенцій, серед них виокремлюють: здатність до саморефлексії, вміння відчувати свій стан/усвідомленість, здатність управляти увагою [2].

Здатність до саморефлексії – це вміння бачити себе збоку, розуміти наслідки своїх дій та причини поведінки інших людей щодо себе. Саморефлексія є основою соціалізації і вона надзвичайно важлива для роботи в команді, бо без неї неможливо розібратися у причинах

та наслідках як власних вчинків, так і інших людей. Ефективно розвинути саморефлексію можна завдяки веденню щоденника.

Вміння відчувати свій стан/усвідомленість – це ще одна важлива метакомпетенція, яка сприяє зосередженості та допомагає управляти своєю увагою. Розвивати вміння відчувати свій стан можна, наприклад, запитуючи себе: «Що я зараз відчуваю?».

Здатність управляти увагою – це вміння людини концентруватися на будь-чому не зважаючи на подразники. Дана метакомпетенція дуже потрібна, оскільки допомагає зосередитися у будь-яких умовах, навіть, надзвичайно складних. Щоб розвинути цю метакомпетенцію, необхідно час від часу протягом декількох хвилин розглядати певні предмети і шукати в них деталі, не відводячи погляд та не думаючи про сторонні речі [2].

Слід зауважити, що протягом останніх років деякі традиційні професійні якості стають менш актуальними, тому, щоб залишатися конкурентоспроможним, необхідно володіти додатковими сучасними навичками, бо саме такі люди вважаються відкритими новому й гнучкішими до змін.

Експерти Fintech-компанії Moneyveo, успішно реалізуючи внутрішньокорпоративні програми навчання у власній Академії бізнес-освіти Education Lab., виокремили основні тренди в навчанні, завдяки яким можна поліпшити свої hard/soft skills та розвинути meta skills, щоб бути успішними. Серед таких трендів: індивідуальна траєкторія навчання, мікронавчання, нетворкінг і створення ком'юніті, практикоорієнтовний підхід з використанням бізнес-симуляцій, змішане і мультиформатне навчання, гейміфікація [1].

Індивідуальна траєкторія навчання – це індивідуальна програма, яка орієнтована на конкретні запити.

Мікронавчання означає опанування великого обсягу інформації невеликими частинами, наприклад, розділивши одну тему на мікроблоки та доповнивши її певними завданнями й контрольними тестами.

Нетворкінг і створення ком'юніті – надзвичайно актуальний тренд, завдяки якому людина стає більш продуктивною і мотивованою. Об'єднуючись у спільні команди, люди краще вчаться і розвиваються, діляться досвідом і знаходять партнерів для проєктів.

Практикоорієнтовний підхід з використанням бізнес-симуляцій означає презентацію лекцій, які включають певні кейси та виконання конкретних завдань відповідно до повсякденної роботи слухачів. Завдяки такому підходу відбувається ефективна включеність у навчальний процес, розвиваються критичне мислення і прикладні навички, отримується досвід.

Змішане і мультиформатне навчання – це поєднання гнучкого графіку роботи, гібридного формату зайнятості/навчання та використання відеоконтенту (наприклад, проведення онлайн/офлайн форм занять, використання робочих зошитів, онлайн-тренажерів, чек-лістів тощо, в результаті чого процес навчання стає набагато цікавішим і зрозумілим.

Гейміфікація передбачає навчання через гру і є чудовим мотиваційним інструментом для досягнення бажаних результатів [1].

Розглянуті meta skills можуть стати постійними навичками: якщо їх розвинути, формується стійка здатність до певної діяльності. Meta skills є дуже важливими і корисними, оскільки допомагають впоратися з будь-якими життєвими труднощами та правильно їх сприймати.

Література:

1. Топ-6 трендів у навчанні, застосування яких поліпшить ваші hard, soft та meta skills [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://osvitanova.com.ua/posts/5086-top-6-trendiv-u-navchanni-zastosuvannia-iakykh-polipshyt-vashi-hard-soft-ta-meta-skills> (Назва з екрана).

2. Metaskills замість soft skills: які навички будуть актуальними у найманні та що вони значать [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://nofluffjobs.com/uk/log/robota-v-it/metaskills-zamist-soft-skills/> (Назва з екрана).

3. Meta-skills: що це таке та як розвинути навички нової епохи [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://budni.robota.ua/ru/sageer/meta-skills> (Назва з екрана).

МЕТА SKILLS ДЛЯ ВИВЧЕННЯ І ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Каленченко О. О.

*кандидат філологічних наук,
асистент кафедри іноземних мов математичних факультетів
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Розвиток професійних навичок опанування іноземної мови у наш час передбачає поєднання класичної методології з набуттям додаткових, супровідних вмінь задля розширення горизонту фахових

можливостей. Це й зумовлює актуальність дослідження філологічного блоку Meta skills.

За визначенням Ігора Лядського, Meta skills – це навички, «що виходять за межі» як виду діяльності, так і «блоків» людини: звичайного мислення, сприйняття світу та себе в ньому [1]. Тобто цей вид навичок за умови правильного розвитку і подальшого використання покликаний суттєво доповнити і поглибити професійні можливості фахівця, позитивно впливаючи на їхню гнучкість, швидку оновлюваність та перепрофілювання.

Оскільки Meta skills тісно пов'язані із феноменом соціального інтелекту, який зорієнтований на «здатність розуміти поведінку іншої людини, ... а також здатність діяти відповідно до ситуації.» [2] – розвиток філологічних здібностей розуміння та інтерпретації мовних змістів і значень також скеровується на «успішність соціальної взаємодії» між мовцями [2]. Цій тенденції значно сприятиме емоційний інтелект. Значення останнього у своїй концепції розкриває Рувен Бар-Он, зокрема наголошуючи на важливості розуміння і вираження емоцій, емоційній взаємодії з іншими, контролю та управління емоціями на нашу користь [4].

Для мовця, що вивчає іноземну мову і активно інтегрується в англomовний дискурс важливим буде вміння узгоджувати виражені змісти і сенси з їхніми емоційними складниками. Тобто майстерне узгодження інформативного повідомлення з його точною емоційною аурую буде корисною навичкою Meta skills, пов'язаних із соціальним, та емоційним інтелектом мовця.

Щоб проілюструвати важливість змістово-емоційного симбіозу для англomовного дискурсу, варто звернутися до типових ситуацій, де необхідним є поєднання смислового та емоційного начала. Наприклад, у комунікативних ситуаціях Polite enquiries та Being polite необхідний емоційний фон створюють Indirect questions (непрямі запитання), а на формування смислового контенту ситуації впливає комбінація і добір мовцем цих запитань. Мовець має відчувати як загальний емоційний заряд непрямих запитань (being polite), так і конкретний смисловий профіль: 1) Could You tell Me what time the lesson starts? 2) Do You mind me asking why You left Your last job? 3) Do You know if Mike's married?, 4) I wonder where Derek is. How do You think he did that? [3, 128] Також типовими початками для таких запитань можуть бути: 5) Do You have any idea; 6) Can I ask You?; 7) Would You mind telling me; 8) I'd be interested to know; 9) I'd like to know; 10) Can I ask a personal question? та ін. Як бачимо, серед множини непрямих запитань, що інтегрують емоційну атмосферу ввічливості, простежується їхня індивідуальна смислова профільованість,

розгалужена рядом опцій: ability (речення 1), moral etiquette (речення 2), personal experience (3), opinion, curiosity (4), reflection (5), request (6) та ін. Більше того, серед цих запитань виділяють делікатні (2, 7), особисті (10) і питання загальної ввічливості (1, 3, 4). Як бачимо, емоційна градація може регулюватися спектром смислових акцентів, дозволяючи мовцю влучно комбінувати делікатні, особисті та загальні непрямі запитання задля точності емоційної тональності, від якої напряму залежить успіх комунікативної ситуації. Обопільний ефект взаємовпливів смислів, доповнених емоціями та емоцій, що актуалізують відповідний смисловий контекст веде до гармонії усестороннього розуміння між мовцями.

Ефективним напрямком розвитку емоційного інтелекту є емоційний сторітеллінг та *playback theatre*, який актуалізує навички обопільної смисло-емоційної інтерпретації заданого сюжету. Учасники такого тренінгу, спостерігаючи за мімічним зображенням життєвих історій, намагаються їх словесно інтерпретувати. Для англомовного дискурсу тут важливим буде не лише необхідний запас емоційно маркованої лексики (*interesting, inspiring, joyful, exiting*), а й навички відображення емоційної амплітуди градацій, затухань, пікових моментів (*remarkably convincing, very credible, extremely sophisticated, lesser known, hugely beneficial etc.*). Окрім відповідної лексичної компоненти англомовний *storytelling* передбачає використання різних структур композицій: поступального викладу із використанням *time linkers* (*to start with, firstly, secondly, in addition to, finally, in conclusion*), де домінує стримана, концентрована емоційність та нелінійної структури, що використовує *narrative tenses* і дозволяє мовцю стрибкоподібно рухатися між різними часовими площинами теперішнього (*Present Simple, Present Continuous*), давно минулого (*Past Perfect*), неосяжного майбутнього (*is likely to*), недавно минулого (*Past Simple*), близького майбутнього (*will*) і знову теперішнього (*Present Simple*). Нелінійна структура викладу сюжету дозволяє створювати емоційність з більшою амплітудою, коли мовець може переходити від заколисуючих спогадів пасторального минулого до тривожного майбутнього, від спокійно осмисленого вчорашнього до непередбачуваного завтрашнього дня. Як бачимо, навички смисло-емоційних інтерпретацій для *storytelling* забезпечують розбудову чуттєво-рефлексивного активного словника мовця, екстрапольованого на ряд моделей сюжетотворення.

Важливим компонентом *Meta skills* є визначення і вибір пріоритетів. Для англомовного мовця це насамперед формування активного словника за індивідуальними смаками, схильностями, зацікавленнями. Наприклад, більш емоційний за своїм характером мовець буде накопичувати експресивну, емоційну лексику, у той час як раціональний,

стриманий інтроверт віддаватиме перевагу виразам логічного, ділового спектру. Методологію визначення пріоритетів суттєво підкріплює філософська концепція Г.Сковороди про сродну працю, згідно якої кожен індивід повинен здійснювати вибір за покликом серця, займатися тим, що йому найближче. Ця концепція позитивно сприяє тенденції формування лінгво-профілю мовця, коли мовець, визначивши свої лінгвістичні пріоритети, починає цілеспрямовано формувати властивий саме йому мовленнєвий профіль. Тобто мовець за своїми смаками, схильностями, світоглядом може тяжіти до певного лінгво-профілю, наприклад, медійного, ораторського, науково-академічного, художньо-артистичного тощо. Точне визначення пріоритетів за принципом сродності забезпечить ефективну і цілеспрямовану інтеграцію відповідного масиву лексики, блоків граматики, необхідної стилістики у майбутньому.

Після того, як мовець визначив свої лінгвістичні пріоритети, йому варто замислитися над їхньою ієрархією і раціональним плануванням часу. Для цієї мети може бути застосована матриця Ейзенхауера, згідно з якою всі завдання класифікуються на чотири категорії: термінові і важливі, важливі і не термінові, термінові і не важливі, не термінові і не важливі. Для мовця необхідно відзначити, що саме друга категорія пріоритетів – важливі і не термінові – буде стосуватися далекосяжної перспективи вдосконалення мови, коли за мету може бути поставлене розуміння внутрішнього змісту граматичних форм. При цьому мовець, вивчаючи блоки граматики та контекст їхнього використання, постійно приділятиме час внутрішньому розумінню форм граматики, адаптуючи їх за методом аналогій та порівнянь з рідною мовою, до власного досвіду, аналізуючи внутрішні імперативи, приховані за оболонкою граматичних форм на матеріалі різних контекстів. Таким чином, мовець крок за кроком здійснюватиме особистісну, глибинну інтерпретацію форм граматики у просторі власного чуттєвого досвіду, суттєво розширюючи при цьому горизонт лінгвомислення.

Отже проведений аналіз свідчить про ефективність Meta skills для вивчення і вдосконалення іноземної мови. Важливим є розвиток соціального та емоційного інтелекту мовця задля лідерства та успішної взаємодії у комунікативних ситуаціях. Необхідність визначення і вибору пріоритетів у неосяжному просторі мовних смислів, значень і форм пов'язана із формуванням начал індивідуального лінгвомислення мовця, оформлення властивого йому лінгвопрофілю. Навички планувань як важливий компонент Meta skills для англо-мовного мовця стануть чітким дороговказом серед множини цілей, завдань, дедлайнів. Позитивний вплив навичок Meta skills сприятиме вдосконаленню фахових вмінь, дозволяючи мовцю гнучко балансувати

між класичною методологією і принципами непередбачуваної комунікативної ситуації, між канонічними правилами граматики і специфікою обставин, у яких доводиться діяти мовцю.

Література:

1. Ліпський Р. Тренінг Meta skills – ключові навички для професійного та особистого успіху. URL: <https://www.pdau.edu.ua/news/trening-meta-skills> (3.04.24).
2. Соціальний інтелект. *Вікіпедія*. URL: <https://uk.wikipedia.org>
3. Eales F., Oakes S. Speak out. Upper-Intermediate Student's Book. Pearson, Edinburgh Gate. 2018.
4. The 15 factors of the Bar-On model. URL: <https://www.reuvenbaron.com>

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ: «УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ МІЖ НАВЧАЛЬНИМИ ЗАКЛАДАМИ»

Кирпале А. В.

директор

*Приватна організація (установа, заклад) «Ліцей сучасної освіти»
м. Дніпро, Україна*

У сучасному світі, інтеграція між навчальними закладами – є важливим аспектом. Інтеграція передбачає об'єднання різних навчальних установ для спільного вирішення проблем та розвитку нових можливостей для учнів. Основною метою є створення сприятливого середовища для розвитку особистості кожного учня.

Інтеграційні процеси включають співпрацю, обмін досвідом, спільні проекти, та взаємодію, що дозволяє учням отримати більше можливостей для розвитку своїх здібностей та навичок.

Аналізуючи Академічний тлумачний словник «удосконалення» має декілька визначень:

- «Удосконалення» – це зміна в чому-небудь у бік поліпшення; результат такої зміни [10, с. 397–398].

Науковці Кембридзького університету дають визначення слову «удосконалення» (англ. – «Improvement») як:

- Поліпшення, які плануються найближчим часом [1].

У термінологічному словнику, «Механізм» – система чи елемент за допомогою якого здійснюється частина процесу [14].

В словнику української мови (1979 рік) визначено, що «механізм» – це внутрішня будова, система чого-небудь [11, с. 695].

Бехтел і Абрахамсен стверджують: «Механізм – це структура, що виконує функцію в силу своїх складових частин, операцій з компонентами та їх організації. Організоване функціонування механізму відповідає за одне або кілька явищ [13].

Згідно з визначенням філософського словника, в якому найбільш «спільне» визначення відносно існуючих філософських словників: «Управління – об’єктивний процес упорядкування систем, суть якого полягає в забезпеченні їхньої цілісності, підтриманні заданого режиму діяльності й досягнення мети шляхом обміну інформацією між їхніми підсистемами (керуючою й керованою) по каналах прямого і зворотного зв’язку» [15, с.706].

Термін “публічне управління” (англ. public management), який замінив термін “публічне адміністрування” (англ. public administration), вперше використовує англійський державний службовець Десмонд Кілінг у 1972 р. «Публічне управління – це пошук у найкращий спосіб використання ресурсів задля досягнення пріоритетних цілей державної політики» [3, с. 15] .

Термін “публічне управління”, визначається у Програмі розвитку ООН, запропонованим американським ученим Джейм М. Шавріцом у Міжнародній енциклопедії державної політики та адміністрування: “Публічне управління – це галузь практики та теорії, яка є ключовою для публічного адміністрування та зосереджена на внутрішній діяльності державних установ, зокрема на вирішенні таких управлінських питань, як контроль, керівництво, планування, організаційне забезпечення, забезпечення інформаційними технологіями, управління персоналом, та оцінка ефективності” [5].

У юридичній енциклопедії термін “публічний” розкривається у таких словосполученнях, як “публічна влада” (суспільно-політична влада, народовладдя) та “публічне право” (система правових норм, якими регулюються суспільні відносини у сфері публічної влади) [16, с. 196–198].

У Конституції України (ст. 5) чітко зазначено, що “народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування” [8]. Отже, говорячи про публічну владу, маємо на увазі владу, джерелом якої є народ. Звідси, публічне управління – управління, участь у якому бере народ.

Розглядаючи механізми публічного управління було проаналізовано Конституцію України (ст. 5) де чітко зазначено, що «народ здійснює владу безпосередньо і через один орган державної влади та органи місцевого самоврядування.» Отже, народ є джерелом влади. Народ обирає владу, делегуючи їй певні свої функції. Влада виконує такі специфічні функції, як управління, оборона, соціальна та економічна. Ці функції влада, в особі органів державної влади, здійснює у вигляді політики. Також народ наділяє владу фізичними ресурсами у вигляді частини національного доходу. Коли йдеться про публічне управління, то відповідно маємо на увазі управління, участь у якому бере народ. За Конституцією України – Основним Законом – держава відповідає перед людиною за свою діяльність, а утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Ст. 140 Конституції України встановлено, що територіальна громада має право на здійснення місцевого самоврядування і може реалізувати це право як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування. Цією ж статтею передбачено право членів громади на створення органів самоорганізації населення.

Європейська конвенція з прав людини передбачає, що держава повинна забезпечувати громадянам право брати участь в управлінні державними справами з метою створення демократичного та правового суспільства. Згідно з рекомендаціями Ради Європи про статус неурядових організацій у Європі (70 пунктів) та Білою книгою належного врядування у Європейському Союзі, яка дала чіткі стандарти щодо роботи публічних адміністрацій, держава має забезпечити сприятливе законодавство для створення та реєстрації різних форм неурядових організацій, має створити сприятливі податкові умови і надати певну державну фінансову підтримку проектам, ініціативам громадських організацій, а також має запровадити механізми консультацій, механізми участі, дати можливості громадським організаціям та іншим об'єднанням долучатися до розроблення політики, її контролю, реалізації.

Основними ознаками будь-якого механізму є «вбудованість» у регульовану систему та специфічний управлінський зміст функціонування [7].

Система (від давньогр. σύστημα – "сполучення") – множина взаємозв'язаних елементів, відокремлена від середовища, що взаємодіє з ним, як єдине ціле. Проте в системному аналізі використовують різні визначення поняття "система".

Сам Л. фон Берталанфі визначив «систему», як сукупність елементів, що знаходяться у визначених відношеннях один з одним і з середовищем.

З огляду на Академічний тлумачний словник «система» це:

- Порядок, зумовлений правильним, планомірним розташуванням та взаємним зв'язком частин чого-небудь [12, с. 203].

Згідно з визначенням В. М. Сагатовського, «система – це скінченна множина функціональних елементів і відношень між ними, які виокремлено із середовища відповідно до певної мети в межах визначеного часового інтервалу».

Значення «освіти» виникло в кінці XVIII ст. під впливом І. Гете, І. Г. Песталоцці і неогуманістів, що мало визначення – загальний духовний процес формування людини.

Американський вчений Н. Смельзер визначає освіту як інституалізовані процеси, на основі якого суспільство передає цінності, вміння та знання від однієї людини, групи, спільноти іншим. Завдання будь-якої освіти полягає в тому, щоб індивід у процесі оволодіння сукупністю систематизованих знань і пов'язаних з ними навичок і вмінь долучився до набору культурних цінностей, домінуючому в даному суспільстві.

Розглядаючи освіту як систему ми визначили, що це підсистема суспільної системи, яка постійно змінюється, реагує на всі зміни, які відбуваються у суспільстві, змінюючи відповідно свою структуру. Саме тому всі соціально-економічні, технологічні та соціокультурні зміни у суспільстві кінця XX – початку XXI століття суттєво вплинули на місце та значення освіти у житті суспільства та зумовили перехід від концепції «Освіта на все життя» до концепції «Освіта впродовж життя». Освіта впродовж життя стає освітою, що спрямована на врахування, потреб та інтересів, розвиток задатків та здібностей, сутнісних сил кожної людини, яка навчається, створює умови для її самоосвіти та самореалізації через надання можливості будувати свою власну пролонговану освітню траєкторію, яка охоплює все її життя. Реалізація такої концепції перетворює сучасне суспільство у суспільство, що розвивається (learning society). Це актуалізує проблеми освіти дорослої людини, вимагає по-новому осмислити її сутність, місце та значення у реагуванні на виклики сучасності [9].

Освіта розглядається як організований та стійкий процес комунікації, який породжує навчання. За визначенням, яке було запропоноване на 20-ій сесії ЮНЕСКО під освітою розуміють процес та результат удосконалення здібностей та поведінки особистості, при якому вони досягає усвідомленої зрілості та відбувається її індивідуальне зростання [17].

У працях про стратегію розвитку, історичні чинники та перспективи діяльності ISCAE її Президент Джост Ройшман зазначає, що товариство пройшло низку історичних етапів, які забезпечили його сучасну якість [2].

Ідея неперервності освіти виступає новою парадигмою мислення, яка стверджує прагнення людини до постійного збагачення особистісного потенціалу, професійних можливостей відповідно до ідеалів культури, моральності, професіоналізму, соціальної мобільності, повноцінної самореалізації в житті [6, с. 396].

У тлумачному словнику Оксфордського університету розглядають інтеграцію як «акт чи процес поєднання двох чи більше частин таким чином, щоб вони функціонували разом» [4, с. 675]

Знання, навички, вміння та особисті якості допомагають молодим людям адаптуватися до змін, бути успішними в різних сферах життя та досягати своїх цілей.

Щоб бути конкурентоспроможними на ринку праці, молоді люди повинні володіти не лише фаховими знаннями, але й широким спектром компетентностей. До них відносяться комунікативні навички, креативне мислення, критичне мислення, самостійність, лідерські якості та багато інших. Всі ці компетентності допомагають молоді розвивати потенціал та досягати успіху в житті.

У сучасному світі, зміни відбуваються дуже швидко, тому молоді люди повинні бути готові пристосовуватися до нових умов. Розвиток компетентностей допомагає молоді адаптуватися до змін, швидко вирішувати проблеми та бути гнучкими в різних ситуаціях.

Розвиток компетентностей важливий не лише для працевлаштування, але й для особистісного розвитку та досягнення успіху у сучасному житті. Тому важливо, щоб освітні заклади надавали достатньо уваги розвитку цих компетентностей серед молоді.

Навчальний процес в сучасному світі стикається з багатьма викликами, такими як доступність, різноманітність потреб учнів, високі очікування суспільства, військові дії з боку країни сусіда-агресора та швидкі зміни в технологіях. Однією з основних суперечностей є забезпечення доступності якісної освіти для всіх шарів суспільства. Інтегровані навчальні заклади здатні розв'язувати цю проблему шляхом поєднання різних форм навчання, використання інноваційних методик та підходів до навчання. Інтеграція між закладами створюють гнучке навчальне середовище, яке враховує потреби різних учнів.

Таким чином, інтеграція між навчальними закладами грають важливу роль у вирішенні основних суперечностей освіти, надаючи якісні освітні послуги, пристосовані до потреб і вимог сьогодення.

Інтеграція навчальних закладів – це процес об'єднання різних навчальних закладів з метою створення єдиної освітньої системи. Цей процес має багато переваг, серед яких є підвищення якості освіти, розширення можливостей для учнів і студентів та вдосконалення ресурсів.

Соціально-культурна, економічна ситуація, яка склалася на даний час у світі, й в Україні зокрема, свідчить, що необхідність змін у суспільстві ставить проблему розвитку людини на перше місце.

З огляду на теоретичні дослідження можна припустити, що *«Удосконалення механізмів публічного управління системою освіти в контексті інтеграції між навчальними закладами»* – це безперервний процес, особливості реальної дійсності, який дозволяє поліпшити інтегрований рух відкритої системи, що забезпечує постійне спілкування, взаємозв'язки і взаємодії, задля досягнення пріоритетних цілей державної політики та розв'язання комплексу проблем, пов'язаних з перспективами розвитку та прогресу людства.

Хоча й інтеграція навчальних закладів створює серед учасників системи освіти виклики, такі як необхідність узгодження навчальних програм, забезпечення рівних умов для всіх студентів та педагогічних кадрів, і розробка спільних стратегій розвитку. Проте, інтеграція навчальних закладів є важливим етапом у подальшому розвитку освіти і може призвести до покращення якості навчання та навчання для всіх учасників системи.

Література:

1. Cambridge university. Режим доступу: <https://www.cambridge.org/gb/cambridgeenglish/better-learning-insights/corpus>
2. Charters, Margaret A. (1996): international expert seminar: methods of comparative andragogy. In: iscae-communication. No. 16, pp. 2-4, Bamberg.].
3. Keeling D. Management in government / D. Keeling (1972), London: Allen & Unwin.
4. Oxford advanced learner's dictionary of current english / sixth edition ; Ed. By Sally Wehmeier. Oxford : University press, 2000. 1540 p
5. Глосарій програми розвитку оон. Режим доступу: <http://www.unpan.org/directories/unpublicadministrationglossary/>
6. Діуліна В.В. Розвиток професійної компетентності державних службовців засобами освіти. Теорія та практика державного управління: зб.наук.пр. Х.: Вид-во ХАРРІ НАДУ «магістр», 2009. Вип.2 (25). С. 392-398.
7. Зарубіжний досвід публічного адміністрування: метод. Рек. / за заг. Ред. Н.М. Мельтюхової. К. : НАДУ, 2010. 28 с.
8. Конституція України. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>
9. Огієнко О.І. Генезис дефініції «освіта дорослих» у зарубіжних дослідженнях. Режим доступу : <https://core.ac.uk/download/pdf/32306936.pdf>

10. Словник української мови: в 11 томах. Том 10, 1979. С. 397 – 398. Режим доступу : <http://sum.in.ua/p/10/397/2>
11. Словник української мови: в 11 томах. Том 4, 1973. С. 695. Режим доступу : <http://sum.in.ua/p/4/695/1>
12. Словник української мови: в 11 томах. Том 9, 1978. С. 203. Режим доступу : <http://sum.in.ua/p/9/203/2>
13. Стенфордська енциклопедія філософії. Механізми в науці. Режим доступу: <https://plato.stanford.edu/entries/science-mechanisms/#mecass>
14. Термінологічний словник. Режим доступу https://www.osce.org/files/190125_1607_ch_all_inet.pdf
15. Філософський словник/ [за ред. В.І.Шинкарука]. 2-е вид. К.: голов. ред. Уре, 1986. 800 с.
16. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко (відп. Ред.) та ін. К. : “Укр. енцикл.”, 2003. Т. 5 : П-С. 398 с.
17. Яременко Л. М. Теоретичні засади державного управління системою вищої освіти в Україні. Сучасні проблеми управління: матеріали III міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 29–30 листоп. 2005 р.

ФІЛОСОФСЬКІ ВИМІРИ ДУХОВНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЛЮДИНИ

Кравцов Ю. С.

*доктор філософських наук, професор,
професор кафедри соціології
Дніпровський державний технічний університет
м. Кам'янське, Дніпропетровська область, Україна*

Автори багатьох сучасних видань торкаються питання, чому існує духовність, чи необхідна вона в сучасному світі, коли ми все більше наражаємося на вплив матеріалістичного мислення та поведінки.

Ми живемо в суворій реальності повідомлень засобів масової інформації, де ми наражаємося на неймовірну кількість різноманітних видів інформації, безліч наративів, статей і теорій. Людині необхідно сконцентруватися та заспокоїтися. Основна необхідність, бо впевненість – це жива духовність, свідоме переживання того, що існує.

У постмодерні людина шукає свою ідентичність, сенс і мету життя. Про розумовий і духовний розвиток людей цікавляться психологи та психотерапевти, котрі у своїй науковій діяльності орієнтовані на розвиток психічної та духовної сторін особистості. У своїй практиці

вони використовують людиноцентричний підхід. Це, коли людина шукає нових вражень і намагається пережити їх усвідомлено. Як тільки у вас є свій підхід вони усвідомлюють свої переживання, переконаються у своїй правоті. Тоді вони зможуть і захочуть прийняти їх як частину вашої особистості. Вони вважають, що час потрібно витратити на самопізнання, управління стресом тощо фактори, які оточують нас і дуже важливі для нашого балансу

У сучасному постмодерні, у мультикультурному, секуляризованому суспільстві питання релігії духовності стають предметом суперечок та аналітики. Зі зростанням динамізму та швидкості розвитку інформації, технології, біологія, космічні дослідження та суспільство споживання, наше внутрішнє життя ігнорується, позитивне мислення, самоконтроль, дружлюбне сидіння у різних групах. Ми закриваємось перед суспільством, але ми відмовляємось заспокоїтися. Ми шукаємо стимули та переживання, які хвилюють.

Сучасні параметри аналізу духовної самодостатності людини вимагають акцентування уваги не так на значенні ситуаційних чинників під час виборів життєвих планів, але в вимірі його простору можливостей і здібностей бути вільним. Позалежність духовності всьому – не тільки фізичному, а й нефізичному – визначає те, що може реалізовуватися незалежними метафізичними і онтологічними системами.

Крім того, духовність, здається, не є ідеальним видом людського процвітання, тому що в душі нормальної людини існує трагічна напруженість між різними ідеалами.

На наш погляд, у сучасному світі розібратися нелегко не тому, що він задовольняється своєю непередбачуваністю, а насамперед тому, що він став «анти-апріорним» – точки опори стали контекстуальними відносними і не «працюють» на антропологію людської гідності.

Люди одночасно – і творіння, і жертви, і творці довкілля. Природно, що проблема людини полягає в тому, щоб створена нею ж соціальне середовище не стала чужою і непотрібною їй.

Ми живемо у недосконалий час, бо пожинаємо плоди власної недосконалості. Наше суспільство, сумлінно хворе та малодушне, проголошує творення, а народжує деструктивність, вітає особистісну активність, але нав'язує їй утилітарну нішу. А в цих рамках вирощуються претензії певного аксіологічного прочитання – те, що для суспільства набуло суто утилітарного характеру, перетворюється на символи блага, краси, добра, свободи .

Приходячи у цей світ усі ми знаходимо тут все готове. Ми майже нічого не вибираємо. За деякими дещо спрощеними міркуваннями, покликання науки і освіти полягає в адаптуванні до реалій цього світу,

до їх розуміння. Результатом цього складного процесу і є світогляд – сукупність уявлень людини про себе, про світ, про своє існує у світі і про своє призначення. Академік В. Шинкарук, один з фундаторів сучасної української філософії, визначав світогляд як форму людського самовизначення у світі.

Світогляд – це духовно-практичне утворення, засноване на співвіднесенні наявного, суцього та уявного, бажаного, належного, синтезу досвіду, оцінки знання та переконань, зорієнтованих на ідеали. Є чотири вищі форми його вираження – мистецтво, філософія, наука та релігія. Філософія, за Гегелем – вершина «феноменології» (прояву) духу людини. Це той рівень, де «абсолютна ідея» (яка у німецького філософа як концепт «резюмує» всю історію та сенс культури) усвідомлює себе через означені форми людської свідомості, тобто постає смисловою – ціннісною та нормативно квінтесенцією розвитку культури мислення людини.

Чи можливо якимось чином розглянути складові такої таємничо-складної освіти, як духовність першої чверті ХХІ ст.?

Особливу увагу, на наш погляд, необхідно приділити головним конструктам, що формують фундамент духовності. І насамперед це призначення історичної пам'яті та критичного мислення.

Руйнування звичних смислових координат культури, трансформація політичних систем, спроби виявлення джерел конструювання культурної ідентичності, наростання глобалізаційних процесів, що ведуть до втрати почуття власної унікальності та втрати зв'язку зі своїм народом – далеко неповний перелік причин пильної цікавості до проблеми культурно-історичної пам'яті, яка набуває все більшу гостроту в сучасних культурних дослідженнях.

Сучасні дослідження в цій галузі зосереджені на вивченні не тільки самого історичного матеріалу, а й на аналізі того, яким чином відбувається формування уявлень про історичні події, під впливом яких факторів складається образ історії та розуміння місця народу в історичних трансформаціях. Образ минулого багато в чому визначає наше уявлення про сьогоднішній день. Це стає очевидним, коли ми звертаємося до аналізу специфіки діалогічної взаємодії, яка багато в чому спирається на культурно-історичну пам'ять.

Втрата цілісного семантизованого простору культурно-історичної пам'яті є значною мірою перешкодою для реалізації повноцінного міжкультурного діалогу. Діалог культур, прагнення до розуміння Іншого ведуть до звільнення масової свідомості від агресивності до носіїв іншої культури, до освоєння тих смислів та символів, які відсутні в рідній культурі. Саме через діалог культур можливе краще розуміння

власних культурних символів та традицій і навіть переоцінка цінностей своєї культури.

Тільки в процесі рівного та доброзичливого ставлення до Іншого, діалогу культур можливі синтези культурних традицій. Однак для того, щоб заклик до діалогу культур не перетворився на чергове благо, але порожнє побажання і навіть не став новим ідеологічним камуфляжем, що приховує під прекрасними словами дуже погані справи, потрібно подолати ту кричущу соціальну нерівність, яка пронизує зверху до низу все сучасне людство. Тому фундаментальним принципом нової парадигми соціального знання має стати ідея глобальної соціальної демократії.

Перед наукою сьогодні постає нетривіальне завдання оцінити продуктивність та перспективність популярних сьогоднішніх спроб поширити принципи нелінійності та синергетичної методології на сферу соціокультурних явищ та геополітики. Зовсім інакше формулюється методологічна парадигма проблем сучасності: наскільки продуктивною є пластична гнучка раціональність у вирішенні актуальних проблем світового розвитку і чи можливо на основі принципів цієї нової раціональності керувати хаосом?

Одним із основоположників принципу критичного мислення є Американський філософ, реформатор освіти та педагог початку ХХ століття Джон Дьюї («Як ми думаємо» (1910)). Дьюї, який також використовував термін «рефлексивне мислення», пов'язав критичне мислення із традицією раціонального дослідження, пов'язаного із сучасною наукою.

У своїх дослідженнях Дьюї описав методи та інструменти, що дозволяють людині вирішувати різні проблеми. За його словами, необхідно зробити кілька послідовних кроків. Ви повинні сформулювати проблему (тобто суть труднощі), висунути гіпотези, а потім перевірити їх власними діями. Наслідуючи роботи Людвіга Вітгенштейна, ми помітили не лише важливість концепцій у людському мисленні, а й необхідність аналізу концепцій та оцінки їх сильних та обмежених сторін.

І розум повинен звернутися всередину себе, щоб визначити слабкості та сили думки. Вони цінували дисциплінований інтелектуальний обмін, під час якого всі погляди зазнавали серйозного аналізу та критики. У ХІХ столітті Огюст Конт і Герберт Спенсер ще далі розширили критичне мислення область соціального життя.

Сьогодні ми вже визнаємо, що критичне мислення за своєю природою вимагає, наприклад, систематичного спостереження за мисленням. Мислення слід аналізувати та оцінювати на предмет ясності, точності, актуальності, глибини, широти та логічності. Ми

знаємо, що критичне мислення за своєю природою вимагає, наприклад, визнання того, що кожен аргумент є точкою зору.

Очевидно, в умовах зростання складності та невизначеності сучасного світу виникає нагальна необхідність розвитку критичної функції мислення, що орієнтує особистість на прагматичний, «технологічний» підхід, аналіз фактичного стану речей та реальних відносин. Це «мислення оціночне, рефлексивне. Це відкрите мислення, яке не сприймає догм, що розвивається шляхом накладання нової інформації на особистий життєвий досвід» [1, с. 45].

Критичне мислення більше турбоване твердженнями та їх обґрунтуванням, інтерпретацією та застосуванням. Специфіку критичного мислення дуже точно відзначивши американський педагог Чарльз Темпл: «Мислити критично означає бути цікавим і використовувати методи дослідження: ставити питання і систематично шукати відповіді. Критичне мислення передбачає ввічливий скептицизм, сумніви в загальноприйнятих істинах, постійне запитання: «А що, якщо?» Критичне мислення – це не окрема навичка чи навичка, а поєднання багатьох навичок» [1, с. 39].

Не менш важливим, на наш погляд, є питання і про філософську грамотність Філософська культура в першу чергу, опирається на правильність суджень, а це сьогодні надзвичайно рідкісна властивість, і є багато невірних людей, «майже нездатних відрізнити правду від брехні». Володарі «неправильного» розуму пояснюватимуть усі криво та косо, задовольняються найслабшими аргументами і хочуть, щоб ними задовольнялися й інші; їх спантелічує найменший зовнішній вигляд; постійно впадають у надмірності та крайнощі; у них немає твердої впевненості у засвоєних істинах, оскільки вони змушені прийняти ці істини випадково, а не глибокими знаннями; або, навпаки, уперто стоять на своєму і не слухають нічого, що могло б збити їх зі шляху; вони сміливо говорять про те, чого не знають і що можливо, ще ніхто не зрозумів... Тому «неправильність розуму» є основною причиною більшості помилок, які ми робимо у повсякденній житті: безпідставні зварювання, поспішні рішення, необдумані починання.

Трапилось так, що сьогодні гуманітарія втрачає свою значимість під тиском домінування суто прагматичних орієнтацій, які раптом виявилися поширеними не лише на рівні буденної свідомості, а й мистецтві, науці, медицині та в системі освіти. Саме цей дисбаланс призводить до абсурду сучасної технології, коли могутні технічні засоби розповсюджують банальності, малоцінну та беззмістовну інформацію

Особливо це питання актуальне у технічних ВНЗ, де через переважання технічних дисциплін потрібна професійна комунікативна

підготовка. Існуюча сьогодні програма з філософії вимагає від студента запам'ятовування багатьох зовнішніх точок зору на навколишній світ без запитань «Хто я», «У якій країні я живу?», «Можу я щось змінити?». Однак, на нашу думку, ці питання можуть виникнути, якщо майбутньому інженеру дати можливість познайомитися з філософією Платона, Канта чи Гегеля, з Хайдеггером. Значна частина студентів, яких не цікавитиме питання навколишнього світу та місця людини в ньому, є саме тією аудиторією, яка потребує роз'яснення реального стану промов і тих питань, про які говорити філософія. Головним завданням філософії І. Кант považав, щоб «людина мала мужність жити власним розумом». Ті, хто проти такого завдання філософії, або не звертають уваги на їхній заклик, або хочуть відмовити людині в її бажанні бути людиною

З цього погляду, філософію вже неможливо тлумачити як допоміжну дисципліну у підготовці кадрів з вищою освітою. Вона орієнтує на засвоєння історії та теорії світової та вітчизняної філософської думки, що буде стимулювати формування адекватного світогляду та культури мислення творчої молоді, свідомого почуття громадянина української держави, філософського та політичного світогляду, релігійної та етнічної толерантності. Загалом метою її, як навчальної дисципліни є світоглядно-методологічна підготовка аспірантів, здобувачів наукового ступеню, магістрів, студентів, формування їхньої філософської культури як теоретичного підґрунтя університетського рівня підготовки спеціалістів та актуалізація національної свідомості майбутньої еліти [2].

Майбутні науковці мають набуті здатність застосовувати отримане знання з філософії в процесі досягнення секретів творчої професії, орієнтуватися в складних філософських концепціях, самостійно й адекватно оцінювати конкретне соціокультурне тло існування нашого сучасника. Філософія є необхідним компонентом самовизначення людини в сучасному драматичному й складному світі. Саме ця обставина призводить, крім всього іншого, до значної актуалізації її дидактичної функції в процесі світоглядного й професійного формування людини ХХІ століття.

Бути духовною людиною не може бути обов'язком, але для людини, яка мислить, очевидно, що духовність є цінністю саме тому, що не може бути об'єктом примусового вибору. Тому для нас духовність не є оптимістично-позитивним символом, швидше за все це концептуально необхідна властивість логіки життя, пов'язаного з трагічними інтенціями людської душі.

Література:

1. Темпл Ч. Розвиток критичного мислення через читання та письмо в системі вищої освіти: стратегії використання в будь-яких предметних областях: проєкт РКМКП. Нью-Йорк : Інститут відкритого суспільства, 2002. 46 с.

2. Нова українська школа: Основи стандарту освіти / за ред. кол. : Лілія Гриневич, Віктор Бриндза, Ніна Дементьєвська, Роман Шиян (координатор проєкту) [та ін.]. Львів, 2017. 64 с.

РОЛЬ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ УСТАНОВ В ЕФЕКТИВНОМУ ВИКОРИСТАННІ МОЖЛИВОСТЕЙ ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ТА АЕРОКОСМІЧНОГО МОНІТОРИНГУ В АГРОНОМІЇ

Лиховид П. В.

*доктор сільськогосподарських наук,
старший науковий співробітник відділу зрошуваного землеробства
та декарбонізації агроєкосистем
Інститут кліматично орієнтованого сільського господарства
Національної академії аграрних наук України
м. Одеса, Україна*

Сучасне землеробство в усьому світі поступово переходить до засад точного, інформатизованого та цифровізованого виробництва продукції рослинництва. Основоположну роль у цьому процесі відіграють геоінформаційні технології та системи у тісній інтеграції з системами підтримки прийняття управлінських рішень і експертними системами, такими як, наприклад, DSSAT [1]. На даний момент для поліпшення оперативності та зміцнення обґрунтованості прийняття управлінських рішень під час планування та коригування агротехнологій для сільськогосподарських культур важливу роль відіграє оперативна та правильна інтерпретація просторових даних, насамперед, одержуваних від джерел супутникового моніторингу Землі. Правильне розуміння, вміння опрацювати, аналізувати та виокремлювати необхідну інформацію про стан агроєкосистем із даних дистанційного зондування є необхідними для підвищення ефективності виробництва продукції рослинництва в системах точного землеробства [6]. Недарма автори наголошують, поряд із іншими, на таку складову успішного трансферу українського агропромислового комплексу на сучасні засади як «залучення вчених,

спеціалістів для співробітництва у сфері цифрових технологій, тестування нових технологічних рішень, сертифікація і моніторинг, контроль та консультування», цим самим виокремлюючи науковий супровід у якості важливого важеля ефективності аграрного виробництва [3]. Для забезпечення фахівців агропромислового комплексу України відповідними теоретичними знаннями та практичними навичками потрібне запровадження відповідних освітніх програм у закладах профільної вищої освіти [2].

Наразі далеко не всі вітчизняні державні заклади вищої освіти мають у своєму арсеналі відповідні науково-освітні програми для підготовки фахівців у галузі агрономії. Втім, в останні роки є позитивні зрушення у цій сфері. Так, Національним університетом водного господарства та природокористування у співпраці з Навчально-науковим інститутом агроєкології та землеустрою було розроблено та затверджено силабус освітньої програми «ГІС технології в агрономії» для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня, ступеня «Доктор філософії», які навчаються за освітньо-науковою програмою Агрономія, спеціальності 201 Агрономія, галузі знань 20 Аграрні науки та продовольство [4], що істотно поліпшуватиме якість науково-освітньої підготовки майбутніх докторів філософії та підвищуватиме їх конкурентоспроможність не тільки на теренах України, але й за кордоном, де точне землеробство є доволі розвиненим, як наприклад, у США, Нідерландах, Ізраїлі, Австралії, тощо.

Науково-освітні кадри Миколаївського національного аграрного університету розробили програму навчальної дисципліни «Інформаційні технології в агрономії» (для підготовки ОКР «Магістр» спеціальності 8.09010101 «Агрономія» у ВНЗ III та IV рівні акредитації). Розроблена освітня програма є важливою складовою підготовки майбутніх фахівців аграрного сектору, оскільки забезпечуватиме комплексний підхід до формування знань і умінь з основних принципів і методів застосування сучасних інформаційних технологій (ІТ), навичок роботи з телекомунікаціями та інформаційними системами, механізмами підвищення швидкості обробки даних та пошуку інформації, розсередження даних, доступу до джерел інформації незалежно від місця їх розташування» [5]. Розроблена програма навчання допомагатиме студентам та майбутнім фахівцям у здобутті теоретичних знань та набуття практичних умінь щодо інформаційних технологій збору, аналізу, обробки, зберігання та трансферу даних, а також у плануванні та прогнозуванні процесів у агровиробничих системах, що є надзвичайно актуальним і важливим для сучасного агропромислового виробництва на засадах раціонального природокористування.

В авангарді щодо забезпечення освітнього процесу для майбутніх фахівців агрономічної галузі з питань точного та інформатизованого землеробства із фокусуванням зокрема і на правильному розумінні, аналізі та використанні в практиці даних дистанційного зондування знаходяться і такі заклади вищої освіти як Національний університет біоресурсів і природокористування, Сумський національний аграрний університет, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, тощо [2].

Щодо Інституту кліматично орієнтованого сільського господарства НААН, тут аспірантам першого року навчання викладають курс дисципліни «Інформаційні технології в агрономії» (7 лекцій, 7 практичних занять плюс самостійна та факультативна робота), яка є комплексною дисципліною та створює передумови формування теоретико-методичного базису і практичних навичок у майбутніх науковців (докторів філософії) щодо сучасного стану, перспектив і механізмів ефективного використання сучасних ГІС та ІТ під час виконання науково-дослідної роботи або вирішення практичних завдань, які виникають у процесі виробництва продукції рослинництва.

Є сподівання, що у найближчому майбутньому кожен заклад вищої освіти та науково-дослідна установа аграрного спрямування матимуть у програмах підготовки бакалаврів, магістрів та докторів філософії відповідні програми дисциплін, що навчатимуть молодих науковців і агрономів раціональному використанню сучасних можливостей ГІС, ІТ та засобів дистанційного зондування Землі в системах точного цифрового землеробства, адже саме наявність висококваліфікованих, добре навчених кадрів є запорукою ефективного трансферу до цифрового сільського господарства та забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних фахівців на світовому ринку праці.

Література:

1. Jones J. W., Hoogenboom G., Porter C. H., Boote K. J., Batchelor W. D., Hunt L. A., Wilkens P. W., Singh U., Gijsman A. J., Ritchie J. T. The DSSAT cropping system model. *European Journal of Agronomy*. 2003. Vol. 18. No. 3–4. P. 235–265.

2. Lykhovyd P. V. Precision agriculture as an important discipline in training future specialists in agronomy. *Proceedings of the scientific and pedagogic internship* (January 20 – February 28, 2020). Wloclawek, Republic of Poland, 2020. P. 23–25.

3. Пліско І., Куцова К. Цифровізація в аграрному виробництві як складова точного землеробства. *Аграрна наука Західного Полісся. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції*

“Шляхи інноваційного розвитку агровиробництва в Україні” : зб. наук. праць. Рівне, 2022. С. 86–87.

4. Статник І. І. Силабус освітньої компоненти ГІС технології в агрономії для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня, ступеня «Доктор філософії», які навчаються за освітньо-науковою програмою Агрономія, спеціальності 201 Агрономія, галузі знань 20 Аграрні науки та продовольство. Рівне : НУВГП, 2021. 11 с.

5. Тверезовська Н. Т., Нелепова А. В. Професійно-орієнтована програма для підготовки майбутніх агрономів-дослідників «Інформаційні технології в агрономії»(для підготовки ОКР "Магістр" спеціальності 8.09010101"Агрономія" у ВНЗ III–IV рівнів акредитації). 2011. 19 с.

6. Фурдичко О., Дребот О. Управління агроресурсами України засобами аерокосмічного дистанційного зондування: актуальність та перспективи. *Вісник аграрної науки*. 2019. Т. 97. №. 6. С. 5–12.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН ЗА УМОВ ЗМІШАНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Міськів В. А.

кандидат медичних наук,

доцент кафедри анатомії людини

*Івано-Франківський національний медичний університет
м. Івано-Франківськ, Україна*

Тривалі епідемічні процеси зумовлені пандемією Covid-19 призвели до необхідності вимушеної адаптації та екстреного впровадження змішаної форми навчання для студентів медичних ЗВО. Незважаючи на актуальність пандемії коронавірусу в світі, в Україні основним бар'єром для офлайн навчання є військові дії. З початком останніх саме дистанційне навчання стало основним джерелом знань, а медичні університети намагаються адаптувати до вимог часу свої попередні досягнення в системі викладання [1–4].

На чільне місце, після затвердження Урядом України «Стратегії розвитку медичної освіти», яка головною цінністю медичної системи ставить пацієнта, тому заклади вищої медичної освіти в своїй педагогічній діяльності запроваджують пацієнт-центричний метод викладання. Навчання фахового та вмотивованого медика зараз дозволить покращити якість надання кваліфікованої медичної допомоги в майбутньому. Саме «Стратегія» в поєднанні з «Законом України про вищу

освіту» внесли свої корективи в особливості функціонування закладів освіти та обумовили перегляд основних напрямків освітньої політики, що охарактеризувалось необхідністю синхронізації системи підготовки медиків із сучасними темпами та напрямками реформ у медицині [1, 5]. Найвищий рівень розвитку інформаційних технологій дозволяє викладачам рівноцінно відповісти на вищенаведені виклики і як наслідок, викладання має бути гнучким та потребує постійного вдосконалення [2, 6, 7]. Фундаментальним засобом унаочнення та вивчення теоретичних дисциплін у медичному вузі є робота в навчальних лабораторіях, музеях, секційних залах, але в світлі останніх тенденцій, як інноваційні методики навчання активно впроваджуються "електронні атласи" та відео заняття, які стали динамічною основою для вирішення проблеми навчання студента-медика. У процесі викладання теоретичних дисциплін необхідно враховувати етапність вивчення кожної дисципліни та вносити відповідні корективи, з урахуванням вимог часу та побажань студентів. На першому етапі викладач намагається максимально повно надати інформацію шляхом демонстрації її у графічному та текстовому форматі на основі хмарних сервісів MS Teams. На кафедрах використовуються розроблені досвідченими викладачами та впроваджені в навчальний процес презентації до кожного практичного заняття, які містять графічні та відео матеріали найвищої якості доповнені текстовими коментарями.

На етапі оцінки теоретичних знань студентів активно застосовується комп'ютерне тестування, оскільки за допомогою вибору відповіді із запропонованих варіантів значно зростає можливість студентів продемонструвати свої знання. Програма комп'ютерного тестування має навчаючий розділ, що сприяє засвоєнню пройденого матеріалу, а завдяки використанню графічних тестів сприяє візуальному формуванню ланцюжків взаємопов'язаних процесів.

Наступний етап вивчення предмету передбачає комплексність диференціації навчання шляхом поглиблення сфери впровадження отриманих знань з використанням клінічно-орієнтованих завдань. Саме вирішення задач із бази даних ліцензійного іспиту «КРОК-1», є головною умовою якісної підготовки лікаря. На даному етапі заняття добре себе зарекомендувала методика навчання за принципом дискусії, дебатов чи полеміки. Оскільки цей процес чітко організований, викладач може скеровувати дискусію, сприяючи всебічному розгляду проблемного питання, акцентуючи увагу на практично-орієнтованій частині тематики.

Таким чином, одним із головних завдань навчання на теоретичних кафедрах є формування практично-орієнтованого та пацієнт-центричного мислення у студентів, а ключовим фактором в організації

і проведення занять із студентами лежить принцип індивідуального підходу до кожного.

Література:

1. Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти: затверджено наказом МОН від 8 вересня 2020 року № 1115. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13> (дата звернення 15.04.2023).

2. Халатур С. М., Карамушка О. М., Крючко Л. С. Дистанційна освіта в Україні: сьогодення та перспективи. *Молодий вчений*. 2020. № 8(84). С.175–178. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-8-84-35>

3. Бакуліна Н. В. Ефективні інструменти впровадження дистанційного навчання у глобалізованому світі. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2020: глобалізований простір інновацій* : зб. тез IV міжнар. інтернет-конф., м. Київ, 28 трав. 2020 р. Київ, 2020. С. 53–55.

4. Васільєва Л. М. Дистанційне навчання в закладах вищої освіти – сучасний виклик сьогодення. *Молодий вчений*. 2020. № 6. С. 312–315.

5. Закон України «Про освіту»: редакція від 6.04.2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 15.04.2023).

6. Буковська І., П'ятикоп І. Теоретичні аспекти дистанційного формування комунікативної компетенції студентів при навчанні іноземної мови в закладах вищої освіти. *Молодий вчений*. 2022. № 6 (106). С. 29–34. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-6-106-7>

7. Жигайло Н., Харко Н. Онлайн-освіта: вимушена самоізоляція чи система отримання знань студентами закладів вищої освіти. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*. 2021. Випуск 8. С. 36–49.

КОМУНІКАЦІЙНА ПОЛІТИКА НА РИНКУ ПОСЛУГ

Олексин І. І.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри підприємництва, торгівлі та логістики
Львівський торговельно-економічний університет
м. Львів, Україна*

Ефективне функціонування ринку послуг ґрунтується на складній системі комунікацій. Бізнес-структура, що реалізує послуги контактує зі своїми клієнтами, банками, страховими компаніями, іншими виробниками послуг та з різними контактними аудиторіями. При цьому ці зв'язки носять різнобічний характер. Задача суб'єкта бізнесу на ринку послуг полягає у формуванні та підтриманні іміджу послуг як на загальносуспільному рівні так і на рівні потенційної клієнтури.

Комунікаційна система ринку послуг традиційно, включає чотири основні компоненти: 1) комунікатор (відправник), що надсилає інформацію; 2) адресат, що приймає інформацію; 2) безпосередньо інформація; 4) об'єкт комунікації, про якого хоче повідомити комунікатор [1, с. 67].

В найбільш загальному вигляді комунікаційна система сфери послуг – це система заходів, скерована на встановлення та підтримку конкретно визначених взаємовідносин суб'єкта бізнесу з адресантами комунікацій (цільовими аудиторіями). Бізнес-формування, що надають послуги стикаються із суттєвою проблемою у процесі організації системи комунікацій. Вона полягає у тому, що запропоновані послуги не мають матеріально-речової форми, тобто не відчутні для споживача. У зв'язку з цим особливе значення набуває чіткий опис як самих послуг, технології їх надання, так і переваг, які отримає споживач унаслідок їх набуття.

Серед найбільш важливих адресатів доцільно виокремлювати наступні (рис. 1):

1. Співробітники суб'єкта бізнесу на ринку послуг. Досягнення поставлених перед бізнес-структурою цілей у значній ступені залежить від того на скільки керівництво досягло взаєморозуміння з персоналом, наскільки співробітники мотивовані, який кліматичний клімат створено у колективі. Найбільш розповсюдженими засобами комунікацій у даному випадку є: матеріальні стимули праці, система просування по службі, система привілею, конкурси серед співробітників, спонсорство. Очікувана керівництвом відповідна реакція проявляється у покращенні відношення співробітників до своїх функціональних зобов'язань,

творчого підходу до праці, досягнення сприятливого морально-психологічного клімату тощо.

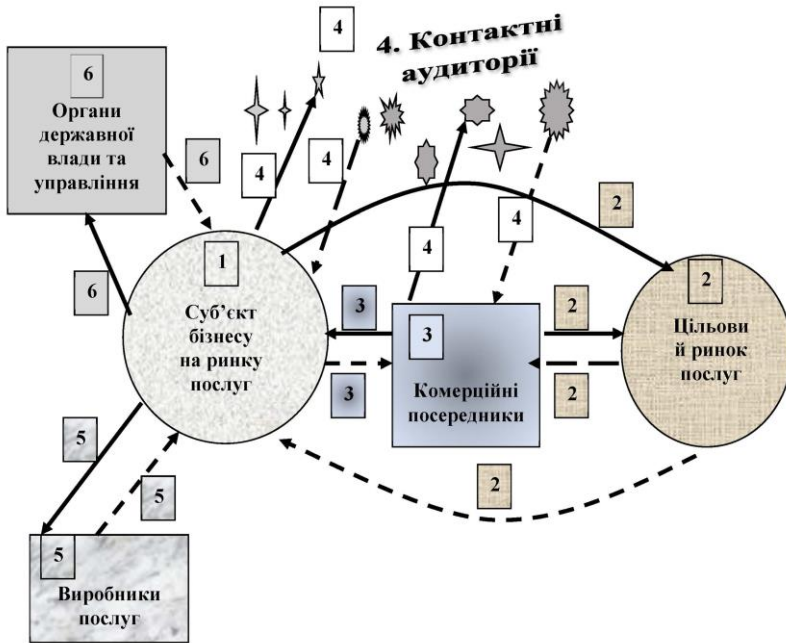

Рис. 1. Основні адресати комунікаційної системи суб'єкта бізнесу на ринку послуг:

- 1 – співробітники суб'єкта бізнесу на ринку послуг;
- 2 – потенційні споживачі або цільовий ринок;
- 3 – комерційні посередники; 4 – контактні аудиторії;
- 5 – виробники послуг; 6 – органи державної влади та управління як законодавчі так і виконавчі.

Побудовано автором на основі [2].

2. Потенційні споживачі або цільовий ринок. Найбільш важливий адресант комплексу комунікації ринку послуг. Система комунікацій з цільовим ринком послуг відрізняється великою сукупністю різноманітних форм, засобів та інструментів.

3. Комерційні посередники. До їх числа входять торговельні посередники (ріелтори, брокери, страхові агенти, комітенти, комісіонери тощо), а також особи та фірми, що сприяють виконанню окремих маркетингових функцій (агентства маркетингових досліджень, бізнес

інкубатори тощо). Особливістю даного адресанта комунікацій є те, що комерційні посередники (наприклад, рекламне агентство) можуть бути проміжною ланкою в комунікаційній системі з цільовим ринком. Засобами комунікацій на адресу комерційних посередників є система знижок, сумісна реклама тощо. Очікувана реакція – ділове партнерство у атмосфері взаєморозуміння та взаємодопомоги в наданні послуг.

4. Контактні аудиторії. Пріоритетними контактними аудиторіями на ринку послуг є: – фінансові кола (банки, інвестиційні фонди, фінансові, страхові компанії та інші фінансово-кредитні інститути); – засоби масової інформації (телебачення, інформаційні агентства тощо); – громадськість (спілка споживачів, суспільне формування, споживачі тощо); – персонал (від думки якого про підприємницьку діяльність бізнес-формування залежить відношення до праці). Основними засобами комунікацій повинні бути публік рилейшнз (public relations), реклама, спонсорські заходи, участь у вирішенні соціальних проблем міста, регіону тощо. В якості відповідною реакції контактних аудиторій керівництво бізнес-структури очікує на допомогу у наданні послуг, формуванні та підтримки її іміджу або на відсутність протидії.

5. Виробники послуг. Це підприємства, які надають різні види послуг (ресторанний бізнес – послуги харчування; логістична діяльність – послуги стосовно транспортно-експедиційного обслуговування; готельний та ріелторський бізнес – послуги щодо проживання; туроператори – туристичні послуги). В якості інструментів комунікації доцільно застосовувати рекламу, публік рилейшнз. Очікувана реакція – ділове співробітництво на взаємовигідних умовах.

6. Органи державної влади та управління як законодавчі так і виконавчі. Для встановлення та підтримки взаємовідносин з ними можуть бути застосовані: – участь у загальнодержавних програмах (економічних, екологічних, культурних); – презентації, участь у виставках, ярмарках тощо. Очікувана відповідна реакція – встановлення режиму сприятливого діяльності суб'єкта бізнесу на ринку послуг.

Система комунікацій ринку послуг складається з чотирьох основних елементів: 1) особистий продаж; 2) стимулювання; 3) публік рилейшнз; 4) реклама [3, с. 209]. Кожному елементу системи комунікацій ринку послуг притаманні специфічні засоби та методи. Проте не всі вони мають за мету – сприяти успішному вирішенню стратегічних та тактичних завдань технології надання послуг. Завдяки вірному поєднанню та використанню елементів системи комунікацій забезпечується формування ринку послуг, тобто просування послуг на ринок.

Отже, вибір структури системи комунікацій являє собою поєднання окремих елементів просування (реклама, особистий продаж, публік рилейшнз, стимулюючі заходи) у комплексі комунікаційної стратегії

бізнес-формування сфери послуг. Слід відзначити, що у практичній діяльності, як правило застосовується одночасно декілька елементів просування послуг. У більшості випадків бізнес-структура намагається найбільш ефективно їх поєднувати на основі завчасно визначених сильних та слабких сторін кожного з елементів для конкретного виду послуг.

Література:

1. Свидрук І. І., Турянський Ю. І., Миронов Ю. Б. Організаційна поведінка : підручник. Львів, 2022. 352 с.
2. Юрген Апело. Менеджмент 3.0. Agile-менеджмент. Лідерство та управління командами. Київ, 2019. 432 с.
3. Поленкова М. В. Креативний менеджмент як фактор інноваційного розвитку суспільства. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна*. 2021. № 30. С. 207–215.

ВИКОРИСТАННЯ ДЕДУКТИВНОГО МЕТОДУ У ВИКЛАДАННІ КЛІНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН ДЛЯ СТУДЕНТІВ СТАРШИХ КУРСІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «МЕДИЦИНА»

Пилипчук І. С.

*кандидат медичних наук,
заступник декана медичного факультету,
доцент кафедри акушерства і гінекології
Львівський національний медичний університет
імені Данила Галицького
м. Львів, Україна*

Модернізація системи вищої освіти характеризується посиленням уваги до особистості, спрямуванням зусиль педагогів на розвиток творчого потенціалу учасників навчально-виховного процесу [1, с. 218–220]. Реалізація нових напрямів розвитку вищої освіти передбачає використання інноваційних педагогічних технологій, удосконалення вже наявних та пошук нових принципів, підходів до освіти, змін у змісті, формах та методах навчання, управління педагогічним процесом [2, с. 3–8]. Застосування дедуктивного методу у «медичному» вихованні відіграє важливу мотиваційну роль, дозволяє активізувати

розумову діяльність студентів-медиків, формує логічне мислення та сприяє виведенню правильного висновку (діагнозу) [3, с. 295].

Студент-медик навчаючись на 1, 2 курсах спочатку вивчає фізіологічні особливості організму, вплив навколишнього середовища на організм і навпаки, упродовж 3, 4, 5 та 6 курсів – вивчає патологічні зміни, що можуть призвести до розвитку того чи іншого захворювання. На основі отриманих знань студент-медик спілкується з пацієнтом, проводить збір анамнезу, оцінює скарги, об'єктивні зміни, лабораторні та інструментальні обстеження, починає розмірковувати й формувати гіпотези щодо можливих патологічних змін та виставляти імовірний діагноз. Не володіючи такими науково-теоретичними знаннями, неможливо виставити правильно висновок. Важливо для студента-медика старших курсів, де вивчаються клінічні дисципліни, поєднання навчання із застосуванням інформаційних технологій та класичного аудиторного навчання, оптимізуючи та поєднуючи отримані теоретичні знання, практику та реального пацієнта, і лишень тоді буде досягнута ціль – підготовка вищим медичним закладом конкурентоспроможного сучасного досвідченого фахівця медичної сфери [4, с. 132–134].

У медичній практиці деякі захворювання мають подібні симптоми та синдроми, а деякі захворювання перебігають «маскуючись» під іншу патологію, тому точні дані, щодо основної патології постійно доречні [8, с. 937–947]. Уміння здиференційовувати патологічні стани є запорукою успішного узагальнення, освоєння дедукції. На підставі цього, студент-медик може у подальшому зробити правильний висновок, а саме встановити діагноз. При вивченні клінічних дисциплін досить часто під час обговорення патологій виникають проблемні ситуації, які пов'язані зі спростуванням отриманої інформації, невідповідністю або несподіваністю отриманих результатів обстеження та невизначеністю патологічного стану, що перешкоджає отримати правильний висновок. Саме за допомогою дедукції у студента формується критичне мислення з правильним висновком [5, с. 651–661].

Часто у медичній практиці серед лікарів трапляються випадки, коли правильний медичний висновок обґрунтовують декілька лікарів шляхом обговорення. Обізнаність у патологіях кожного із лікарів конкретної спеціальності, їх розвинене мислення, чітко сформована думка з правильним висновком допоможе розв'язати поставлену задачу. Тому кожен студент-медик повинен дослуховуватись до своїх колег, разом обґрунтовувати висновок, враховуючи той факт, що багато хвороб «маскуються» під інші захворювання та перебігають за атипичною клінічною картиною. У цьому разі використання дедуктивного методу під час навчання та практичної частини заняття дозволить майбутньому лікарю оцінити свої можливості у навчанні, збільшити об'єм знань

та навчитись обґрунтовувати отримані результати та встановлювати правильні висновки (діагнози) [6, с. 131–134].

Отже, метод дедукції має широку та всебічну поширеність, його досліджено у точних науках – математиці, економіці та механіці, однак, у медичній сфері зазначений метод недостатньо вивчений. Застосування дедуктивного методу для підготовки майбутнього лікаря у вищому медичному навчальному закладі дозволить вплинути на вже сформовану особистість студента та розкрити студента як творчу особистість, що надзвичайно важливо для професії лікаря. Навчання, тренування під час занять протягом 6 років у вищому медичному навчальному закладі, імітування та моделювання різних ситуаційних задач та правильне використання дедукції – запорука правильного та професійного формування майбутнього конкурентоспроможного медика.

Література:

1. Пилипчук І. С., Флуд В. В. Роль інноваційних технологій для навчання у ВНЗ сучасного студента-медика. *Світовий розвиток науки та техніки* : матеріали LVIII міжнародної наук.-практ. конф. Дніпро, 2020. С. 218–220.

2. Pylypchuk I. S., Flud V. V. Wdrażanie nowoczesnych technologii innowacyjnych jako sposób na rozwój potencjału twórczego nauczyciela i studenta medycyny. *KELM*. 2021. № 6(34). Р. 3–8. DOI: <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.6.2.1>.

3. Малафіїк І. В. Дидактика : навч. посіб. Київ, 2009. 295 с.

4. Пилипчук І. С. Застосування інформаційних технологій при вивченні клінічних дисциплін студентами у вищому медичного навчальному закладі. *Ways of improving the training of future professional medical and pharmaceutical specialists in Ukraine and EU countries* : матеріали наук.-практ. конф. Люблін, 2020. С. 132–134.

5. Diagnosing allergic contact dermatitis through elimination, perception, detection and deduction / K. Pongpairaj et al. *American Journal of Clinical Dermatology*. 2017. Vol. 18. No. 5. Р. 651–661. doi: 10.1007/s40257-017-0287-

6. Пилипчук І. С., Снітовська О. Й., Флуд В. В. Сучасні вимоги та виклики для викладачів вищого медичного навчального закладу в умовах пандемії Covid-19 *Науково-практичний журнал «Art of Medicine»*. 2021. № 3(19). С. 131–134. DOI: 10.21802/artm.2021.3.19.131

ЗНАЧЕННЯ META SKILLS ДЛЯ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ

Подлісецька О. О.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри мовної підготовки
Одеський державний університет
м. Одеса, Україна*

В часи штучного інтелекту надважливим є вміння вчитися новому, опанувати нові компетентності, таймменеджмент, самоменеджмент та соціальний компонент. Важливо вміти наділяти сенсом життя та кожен з його проявів. Крім уже відомих двох типів навичок, Hard skills та Soft skills, останнім часом став відомим такий термін, як Meta skills. Якщо трактувати цей термін буквально, то це навички, які «виходять за межу». Це так звані «тонкі навички», які відповідають за здатність людини навчатися. Конкретніше – це тип навички, який дає нам змогу швидше навчатися і створювати нові корисні навички, а також допомагає покращувати та розвивати інші здібності, які в нас уже є. Наприклад, вміння розмовляти іспанською мовою – це особлива навичка, а знання того, як розвивати здатність вивчати будь-яку мову – метанавичка. У чому їхня головна мета? Вони призначені для розвитку мислення зростання, яке дає змогу впровадити в життя безперервну освіту (lifelong learning), щоб розвивати нові компетенції в середовищі, що постійно розвивається і змінюється. Яка здатність скілів? Є фактор, який доводить в соціумі парадокс Ганса Моравіка, чеського вченого: саме креативний клас дуже легко замінити штучним інтелектом (шахи, шашки, покер тощо), а от фізичну роботу мережа не замінить. В цьому й полягає парадокс.

Цей парадокс доводить, що людина має соціалізуватися та розвиватися, оскільки саме якості людини штучний інтелект не замінить. Лідерство, колаборація та емпатія є необхідними якостями соціального інтелекту, хоча остання якість є присутньою і в емоційному інтелекті [1].

Є ряд важливих навичок, які є навичками для вправданення безперервну освіту (lifelong learning). Це такі навички, як пошук мети, визначення больових точок, самосвідомість, креативність та адаптивність.

Ми визначимо особливості всіх навичок при викладанні української мови професійного спрямування для здобувачів вищої освіти. Пошук мети є важливою навичкою для будь-якого професіонала. Майбутній фахівець, який йде до мети, має бути готовим до перешкод та складних

ситуацій. Виклики, які ставить життя перед студентом, варто долати та мати мотивацію для цього. Важкість навчання, нестача часу, демотивація – ті перешкоди, які можуть і мають долати студенти, навчаючись всім дисциплінам.

Самосвідомість – навичка, яка дозволяє студентам самим виставляти собі бал, бути усвідомленими здобувачами, розуміти, що саме на даний момент треба засвоїти для досягнення їхньої мети. Самосвідомість дозволяє керувати емоціями та уникати негативних наслідків через надмірну подекуди кардинальність у прийнятті рішень. Здобувачі освіти при дотриманні цієї навички націлені на здобуття знань та не розпорюшують увагу на менш важливі речі. Самосвідомість – це здатність розпізнавати й відстежувати власні емоції та реакції в різних обставинах. Це також охоплює прийняття своїх сильних і слабких сторін та визнання своїх здібностей. Люди з високим рівнем самосвідомості можуть керувати своїми емоціями, уникаючи негативних наслідків, а також у них високий рівень самооцінки

При цій навичці студенти обирають тему доповіді ту, яка цікавить саме їх. В інший раз вони обирають навпаки, найважчу для них тему доповіді, оскільки самосвідомість відповідає за вміння усвідомити необхідність вивчати найважче. Надалі ця навичка стане необхідною якістю для досліджень, написання курсових та дипломних проєктів без надмірного втручання викладача в хід роботи.

Креативність як навичка дозволить здобувачам освіти не тримати в собі нові ідеї, а спрямовує на генерацію нових ідей та пошук нових шляхів вирішення того чи іншого питання. При написанні есе, підготовці та проголошенні доповіді, в участі в дискусії ця риса дозволить відчувати себе вільно та не зупинятися, зустрівшись з перешкодою. Штучний інтелект важче підробить креативність, ніж числову грамотність та просторове орієнтування, логіку тощо. Людський інтелект вигідно вирізняє людину від штучного інтелекту саме завдяки тому, що людський інтелект варіює надмірне спрощення та надмірне ускладнення. Це й визначає наступну навичку – адаптивність.

Адаптивність – вкрай важлива навичка, яка дає змогу не втрачати самовладання від нових викликів, які щосекундно готує життя. Ця навичка немовби акумулює в собі всі попередні навички та уособлює вміння творчо, стійко та рішуче підійти до вирішення будь-якого питання. Вміння самоорганізуватися, вміння розумно пристосуватися до обставин, використати ситуацію, яка склалася, в своїх інтересах розвитку – це все акумулює адаптивність. Часто здобувачі освіти можуть пасувати перед новими викликами: складне завдання, відсутність часу, небажання зосередитися, низький рівень самооцінки, невідоме раніше завдання, яке виявляється не складним, якщо розбіра-

тися. Ці та інші виклики одразу можуть сприйматися негативно, якщо викладач не прививає здобувачам вищезазнані навички.

Вміння володіти собою та ситуацією швидко позбавить здобувачів освіти невпевненості, нерішучості та апатичного ставлення, якщо викладач націлений на результат. Своєю впевненістю викладач немовби «заряджає» здобувачів, і вони швидко мотивують себе на успіх у вивченні складного матеріалу. Також це стосується вміння швидко пристосовуватися до нових умов і залишатися продуктивним у нестабільні періоди. Сьогодні ця навичка важлива як ніколи, адже як казав Джеффри Євгенідіс: «Успіх залежить від швидкості адаптації до нових обставин» [1].

Визначення больових точок – це вміння спрямувати студента на виявлення своїх слабких сторін, спрямування всіх сил на те, аби їх подолати. Викладач зі свого боку теж націлений на те, щоб спрямувати свої зусилля на подолання слабких місць студента та прогалин у їхніх знаннях [3].

Література:

1. Лядський І. Новаторство та кар'єрний розвиток. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=p3jAYOieZaM2>

2. Фендьо О. Soft skills: формування та розвиток гнучких метанавичок фахівців сфери управління. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/61368>

3. Що таке meta skills і чому фахівцям так важливо ними володіти. URL: <https://dan-it.com.ua/uk/blog/chto-takoe-meta-skills-i-pochemu-specialistam-tak-vazhno-imi-obladat/>

РОЛЬ META SKILLS У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Попков Б. І.

*старший викладач кафедри загальновійськових дисциплін
Інститут Військово-Морських Сил
Національного університету «Одеська морська академія»
м. Одеса, Україна*

В сучасних умовах відбиття широкомасштабної агресії, певних дій нашої країни щодо деокупації захоплених територій нашої держави та реалізації стратегічного курсу України на приєднання до європейської спільноти та НАТО слід враховувати важливість якісної підготовки

навчаємих, особливо, що стосується підготовки військовослужбовців Збройних Сил України.

Основними формами професійного навчання у Збройних Силах України на сьогодні є індивідуальна підготовка, перепідготовка і підвищення кваліфікації військовослужбовців.

Індивідуальна підготовка – це отримання професійних знань і вмінь, необхідних для виконання функціональних обов'язків на службовому місці. Індивідуальна підготовка може бути загальною (стосуватися військової організаційної структури загалом, її внутрішнього і зовнішнього середовищ, управління) та спеціалізованою (стосуватися способів виконання певних функцій, бойових процесів, методів виконання навчально-бойових (функціональних) завдань). Службова кар'єра військовослужбовця у військовій організаційній структурі найчастіше розпочинається з індивідуальної підготовки.

Перепідготовка персоналу – здобуття військовослужбовцями нових професій, знань і навичок. Перепідготовку здійснюють у спеціалізованих навчальних центрах та військових коледжах. Вибір напрямів, форм і змісту перепідготовки впливає з основних стратегічних напрямів діяльності військової організаційної структури, її політики щодо розвитку персоналу, а також індивідуальних особливостей військовослужбовців.

Підвищення кваліфікації відіграє особливо важливу роль у розвитку персоналу. Підвищення кваліфікації – навчання після отримання військовослужбовцями певної підготовки (освіти), спрямоване на послідовне підтримання і вдосконалення їх професійних знань і навичок. Управління процесом підвищення кваліфікації військовослужбовців є однією з провідних сфер на сучасному етапі, якому притаманні динамічні зміни техніки і технологій ведення бойових дій в усіх сферах військової діяльності. За таких умов кваліфікаційний рівень військовослужбовця має відповідати і навіть бути вищим за вимоги технології існуючих навчально-бойових процесів і процесів управління. Кар'єрне зростання військовослужбовців має передбачати регулярне, не рідше одного разу на п'ять років, підвищення кваліфікації військовослужбовців [1, с. 53].

Таким чином, процес професійного навчання військовослужбовців Збройних Сил України триває майже на протязі всієї військової служби, тому розвиток «meta skills» є однією з головних заporук успішного кар'єрного просування військовослужбовця.

«Meta skills» – це постійна здатність до розвитку необхідної конкретної навички. Основними серед переліку є пошук мети та слідування їй. Емоційний інтелект (EQ), мотивація, сміливість у прийнятті рішень у нестандартних ситуаціях, здатність до навчання,

працездатність, здатність працювати на перспективу, вміння слухати, емпатія, готовність до викликів, висока швидкість обробки отриманої інформації, вміння здобувати прихильність оточуючих [3, с. 75].

Під час професійної діяльності та навчання військовослужбовців Збройних Сил України, де взаємодія з представниками різних країн-членів НАТО є невід'ємною складовою, можна виділити декілька навичок «meta skills» серед яких :

1. *Здатність до пошуку мети та слідування їй* допоможе приймати важкі рішення, позитивно впливати на колег, а також стимулювати зміни та інновації, незважаючи на те, що основний акцент може змінитися з часом [2, с. 331–340].

2. *Здатність поєднувати факти та ідеї для бачення цілісної ситуації* допомагає визначати найменші, часто не пов'язані між собою фрагменти інформації, встановлювати логічні зв'язки між ними та приймати на цій основі рішення [4, с. 1–16].

3. *Здатність визначати слабкі сторони* характеризує вміння розуміти джерело проблеми та можливість впливати конкретними діями на ситуацію [2, с. 331–340].

4. *Здатність до зворотного зв'язку* є однією з найважливіших «meta skills». Вона сприяє навчанню та зростанню, що є ключовим для інноваційної діяльності у межах організації. При цьому особистість може відокремити власні почуття від загальної інформації, отримати дієву пораду і перебудувати цілі, завдання та дії. Зворотний зв'язок допомагає усвідомити необхідність вдосконалення механізму власного розвитку [2, с. 331–340].

5. *Здатність до постійного ведення діалогу* дозволяє ефективно та активно слухати, співпереживати та відкриватися колегам. Це залежить від низки навичок оцінки ситуації (стратегічне мислення, впровадження інноваційних рішень, вплив на інших, використання емоційного інтелекту та ефективне ведення переговорів) та сприяє вмінню оцінювати інших і вести дискусії [2, с. 331–340].

6. *Здатність до автентичності* будує ґрунт для утвердження вірності собі, власним цінностям та цілям, попри зовнішній тиск. Це дозволяє отримати далекосяжні переваги для майбутніх кар'єрних перспектив. Особа, що є чесною із собою та іншими, здатна брати відповідальність за власні судження, рішення та помилки, приймати чи відпускати можливості [5, с. 43–52].

7. *Здатність до прийняття різних точок зору* уможливує вихід за межі власної системи поглядів та бачення ситуації з позиції іншого. Особа акцентує увагу на інтересах та пріоритетах оточуючих та власних. Це полегшує процес вирішення проблем, зменшує непорозуміння та покращує результати [6, с. 133–137].

8. *Здатність ефективно визначати пріоритети* дозволяє візуалізувати систему цілей, фіксуючи увагу на найважливішому та орієнтуючись на результат. Розташування кожного конкретного завдання за рівнем важливості в ієрархічній послідовності дозволяє оперативно досягати довгострокових намірів та результатів [5, с. 43–52].

9. *Здатність розпізнавати та контролювати власні емоції та реакції в різних обставинах* веде до прийняття власних сильних і слабких сторін, визначення здібностей. Особи з високим рівнем самосвідомості мають високий рівень емоційного інтелекту та самооцінки, що дозволяє уникати негативних наслідків, довіряти собі, приймати правильні рішення у ситуаціях високого тиску та уникати чи пом'якшувати конфлікти з іншими [3, с. 75–85].

10. *Здатність до креативного мислення* – це вміння впроваджувати нові унікальні ідеї, шукати інноваційні способи вирішення проблем на основі аналізу інформації. При цьому особа усвідомлює виклики, що стоять перед нею, аналізуючи всі сторони, не піддаючись емоціям. Тому уможливорюється генерування ідей, визначення потенційних перешкод та втілення відповідних планів у життя. А для забезпечення найкращих результатів спрацьовує механізм об'єктивного спостереження, контролю та коригування планів і процесів [2, с. 331–340].

11. *Здатність до адаптації* (в тому числі самосвідомість, креативність і стійкість) дозволяє орієнтуватися в незнайомих ситуаціях і складних розмовах. Адаптивність і креативність лежать в основі стійкості за будь-якого рівня складності ситуації. «Meta skills» є не лише основним інструментом для дослідження нових навичок, але й дозволяють застосовувати їх у повсякденному житті [4, с.1-16].

Отже, «meta skills» є стійкими та постійними здатностями військовослужбовця на протязі всього життя, для розвитку яких необхідні час та наполегливість. Деякі з них уже існують у структурі особистості військовослужбовця як вроджені риси, інші потребують сумлінного розвитку та вдосконалення. Для розвитку власних мета-навичок, необхідно розпочати із застосування їх до навичок, які потрібно дослідити чи формувати. Дослідження показують необхідність опанування певних навичок, які відповідають вимогам сьогодення, особливо «meta skills». Всі військовослужбовці гіпотетично володіють кількома мета-навичками на різних рівнях. Військовослужбовці були б краще підготовлені, якби вони мали можливість досліджувати та ідентифікувати свої «meta skills» як частину свого професійного розвитку, в тому числі під час професійного навчання. Це надасть їм можливість визначити аспекти конкретних мета-навичок, які необхідно вдосконалити для побудови успішної кар'єри військовослужбовця у Збройних Силах України.

Література:

1. Управління персоналом у Збройних Силах України : підручник / колектив авторів. К. : НУОУ імені Івана Черняхівського, 2022. 132 с.
2. Boobphan K., Boonchan S., Tungkunan P. Higher order thinking skills of students in Bangkok, Thailand. *Espacios*. 2012. № 41. P. 331–340. URL: <https://www.scopus.com/home.uri>
3. Boonyarapun B. Development of manual for Selfawareness of undergraduate students. *FAA J.* 2020. № 13(1). P. 75–85. URL: <https://www.scopus.com/home.uri>
4. Brewer M., van Kessel G., Sanderson B., Naumann F., Lane M., Reubenson A., Carter A. Resilience in higher education students: a scoping review. *High Educ. Res. Dev.* 2019. P. 1–16. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/07294360.2019.1626810?journalCode=cher20>
5. Bridges D. Transferable skills: a philosophical perspective. *Stud. High Educ.* 1993. № 18(1). P. 43–52. URL: [https://www.sciencedirect.com/science/refhub/S2405-8440\(22\)00075-5/sref8](https://www.sciencedirect.com/science/refhub/S2405-8440(22)00075-5/sref8)
6. Senova M. Meta skills are the key to human potential. *BESS*. 2020. № 2(1). P. 133–137. URL: <https://cutt.ly/sXSv3y6>

ПРАКТИЧНІ НАВИЧКИ ТА ЗНАННЯ ЯК СКЛАДОВА НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Рой О. В.

*кандидат юридичних наук, адвокат,
помічник-консультант народного депутата України,
консультант Комітету Верховної Ради України
з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів
м. Черкаси, Україна*

Навчання є різностороннім та складним процесом пізнання теоретичних та практичних знань, навичок у певній галузі чи сфері. Загалом процес навчання від дошкільної до вищої освіти завжди поєднує практичне застосування певних навичок, на основі здобутих теоретичних знань; від найпростіших правил математики – вирішення прикладів, до аналізу законодавчої бази – написання касаційної скарги до Верховного Суду. Така багатоскладова програма освіти пояснюється фізичними та розумовими особливостями людини, оскільки таким чином застосовуються, наприклад різні види пам'яті: зорова, слухова,

змішана. Тобто пам'ять дає можливість зберігати інформацію та потім її відтворювати або застосовувати.

Відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про освіту» викладацька діяльність – діяльність, яка спрямована на формування знань, інших компетентностей, світогляду, розвиток інтелектуальних і творчих здібностей, емоційно-вольових та/або фізичних якостей здобувачів освіти (лекція, семінар, тренінг, курси, майстер-клас, вебінар тощо), та яка провадиться педагогічним (науково-педагогічним) працівником, самозайнятою особою (крім осіб, яким така форма викладацької діяльності заборонена законом) або іншою фізичною особою на основі відповідного трудового або цивільно-правового договору [1].

Складовими системи освіти є: дошкільна освіта; повна загальна середня освіта; позашкільна освіта; спеціалізована освіта; професійна (професійно-технічна) освіта; фахова передвища освіта; вища освіта; освіта дорослих, у тому числі післядипломна освіта [1].

Наразі, заклади освіти, що входять до системи дошкільної, шкільної та вищої освіти формуються із державних, комунальних та приватних. Звертається увага, що державні та комунальні заклади освіти є більш консервативними у методах викладання, хоча відповідні новітні заходи постійно впроваджуються та регламентуються Міністерством освіти і науки України. Натомість, приватні заклади освіти, особливо дошкільної та шкільної освіти, характеризуються дещо іншою системою функціонування, не такою формалізованою, проте в межах норм, що визначені державою. Така відмінність пояснюється більш потужною матеріально-технічною базою, іншим кадровим складом (має, як правило, більший розмір оплати праці), свободі у прийнятті управлінських рішень.

Разом з тим, наприклад, викладання дисципліни «правознавство», як обов'язкової, під час здобуття загальної середньої освіти має деякі недоліки. Так учням викладають теоретичні знання із правознавства, що містять загальні відомості про право, державу та історію. Проте, більший освітній ефект мало би поєднання теоретичних та практичних знань, навіть на базовому, простому рівні. Така форма навчання, дозволяє учням застосовувати здобуті знання в інших сферах суспільного життя: під час отримання документів: паспорта у 14 річному віці та інших; вироблення розуміння, що державні органи виконують не каральну функцію, а в більшій мірі – сервісну.

Якщо звернутись до законодавства про вищу освіту, то вища освіта розуміється як сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у закладі вищої освіти (науковій установі) у відповідній галузі

знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти [2].

Аналогічно до наведеного прикладу середньої освіти, можна вказати на проблематику викладання вищої освіти. Так, для здобуття рівня бакалавр права, студентам спочатку викладають загальні дисципліни на першому курсі навчання, а потім спеціальні дисципліни – галузі права, на кшталт адміністративно-процесуального права, цивільно-процесуального, господарсько-процесуального та кримінально-процесуального.

Разом з тим, студенту важко сформуванати уявлення про спосіб функціонування інститутів держави чи суб'єкту владних повноважень, спираючись лише на теоретичну базу. Тому важливим є залучення до викладання у вищих навчальних закладах юристів-практиків із науковим ступенем, які зможуть приводити практичні приклади застосування норм права шляхом проведення практичних завдань, проведення навчальних судових засідань, відвідування державних установ (судові засідання, що проводяться відкрито) та інших.

Нами позитивно сприймається досвід вищих навчальних закладів, що направляють студентів-юристів на практику до державних органів та органів місцевого самоврядування, на прикладі Волинського національного університету ім. Лесі Українки [3] та інших закладів освіти. Практика має виступати не формальним поданням звіту про практику, а реальним засвоєнням знань.

Так, М.М. Чикаловою у своїх дослідженнях вказано, що поєднання теорії з практичною діяльністю, що є вагомим інструментом для формування основних життєво-необхідних компетентностей та ефективного просування. Інтерактивні методи навчання (наприклад, проведення практичних занять на активно працюючих підприємствах чи організаціях) доцільно поєднувати із залученням зарубіжних практиків сфери міжнародних відносин на найбільш зручних та ефективних дистанційних платформах, які кожен навчальний заклад обирає індивідуально [4].

Разом з тим, вірним є висновок Кравчука О.О., що студенти-юристи в умовах сьогодення реалій можуть здобувати якісну освіту за допомогою дистанційного навчання, яке не замінить оф-лайн комунікацію, проте є перспективним та актуальним [5].

На основі вищевикладеного, робиться висновок, що як учням так і студентам необхідно створювати належні умови для навчання, спираючись на теоретичну та практичну бази. Вказана форма викладання дає змогу учням та студентам застосувати знання та набуті навички не лише під час здачі іспитів чи заліків, а й у працевлаштуванні чи роботі за фахом, у повсякденному житті. Разом з тим, реалії сьогодення дещо обмежують можливості у навчанні, тому учням та студентам слід

проявляти більш активну позицію шляхом власної самонавчання та пошуків способів практичного засвоєння знань.

Література:

1. Закон України: Про освіту від 05.09.2017 №2145-VII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 05.05.2024).

2. Закон України: Про вищу освіту від 01.07.2014 №1556-VII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст.2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 04.05.2024).

3. Наказ: Про направлення студентів на виробничу практику від 26.01.2024 №40-з. Волинський національний університет ім. Лесі Українки. URL: https://www.law.vnu.edu.ua/_files/ugd/65dd18_2c8205bec07642ae9ccd49aac35c893f.pdf (дата звернення: 04.05.2024).

4. Чиколова М.М. Формування Soft- та Meta-Skills у майбутніх фахівців сфери міжнародних відносин при вивченні англійської мови у закладах вищої освіти в умовах дистанційного навчання. International Science Journal of Education & Linguistics. Vol. 2, No. 4, 2023, pp. 10-18. URL: <https://isg-journal.com/isjel/article/view/452> (дата звернення: 05.05.2024).

5. Кравчук О.О. Сучасні практики дистанційного навчання юристів. Юридичний бюлетень, 2021, Випуск 19, с. 190-196. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/35ed52ae-5f41-4355-a93c-1dd46c79d5e7/content> (дата звернення: 06.05.2024).

РОЗМОВНИЙ КЛУБ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ДЛЯ РОЗВИТКУ ГНУЧКИХ НАВИЧОК КУРСАНТІВ

Супрунчук Ю. О.

*доцент кафедри іноземних мов факультету лідерства
Житомирський військовий інститут імені С. П. Корольова
м. Житомир, Україна*

Розмовний клуб – це формат позааудиторних занять, що проводяться під час самостійної підготовки, спрямований на розвиток навичок усного мовлення. Курсанти на регулярних зустрічах проводять

різноманітні діалоги, дискусії та ігри, спрямовані на активне використання мови. Цей метод створює мотиваційно-спонукальне середовище, де курсанти можуть помилятися та вчитися на своїх помилках без страху осуду, що формує їх впевненість в собі, а також дає можливість випробувати свої знання в реальних ситуаціях. Водночас розмовний клуб є ефективним засобом не лише вивчення англійської мови та покращення мовлення, що належать до твердих навичок (або *hard skills*), але й чудовою можливістю для розвитку важливих гнучких навичок (або *soft skills*).

Гнучкі навички – це особисті якості та навички, які допомагають курсантам ефективно спілкуватися та взаємодіяти з іншими, співпрацювати та вирішувати проблеми, адаптуватися до нових ситуацій. Ці навички стають все більш цінними у сучасному світі, де успіх часто залежить не лише від технічних та більш конкретних знань (твердих навичок), але й від уміння працювати в команді, вести переговори, критично мислити та творчо підходити до вирішення проблем. Використання різноманітних технік та методик для розвитку гнучких навичок на заняттях розмовного клубу допомагає курсантам бути більш стійкими, креативними та впевненими в собі. В такому випадку під час занять активно розвиваюся як мовні навички, так і гнучкі навички, що дає подвійну вигоду за своєю ефективністю [1, с. 1].

Концепція гнучких навичок існує вже багато століть, але термін «*soft skills*» з'явився порівняно недавно. Вважається, що він виник у 1970-х роках у військовому середовищі США, де використовувався для опису навичок, які були важливі для успішного виконання службових обов'язків, окремо від технічних знань та досвіду. Інші вважають, що термін з'явився ще раніше, у 1950-х роках, у сфері бізнесу, де використовувався для опису особистих якостей, які допомагають людям бути ефективними лідерами [2, с. 150]. Сьогодні гнучкі навички вважаються важливими для людей у всіх професіях та сферах життя.

Проблемою розвитку гнучких навичок займаються як зарубіжні дослідники (Д. Гоулман, С. Кові, П. Ленсіоні, Д. Макклелланд, Е. Л. Торндайк, Р. Чемберс), так і вітчизняні (Д. Дячков, К. Коваль, Н. Коляда, О. Кравченко, І. Лядський, Н. Федоренко, С. Шестакова). Наразі науковці акцентують увагу на доцільності розвитку твердих та гнучких навичок паралельно під час вивчення іноземних мов (І. Колієва, Т. Купцова, Я. Подольська, О. Ярема), але слід відмітити, що проблема розвитку гнучких навичок на заняттях розмовного клубу з курсантами є недостатньо дослідженою.

Англійська мова є підґрунтям для формування гнучких навичок, які відображені в універсальних компетенціях Робочих програм з англійської мови.

Найпопулярнішою є модель «4К», в якій відображені основні ключові компетенції, необхідні для навчання у сучасному світі. До них належать: communication (комунікація), cooperation (кооперація, співпраця), creativity (креативність), critical thinking (критичне мислення) [3, с. 264]. Ця модель навичок XXI століття була розроблена Partnership for 21st Century Learning в 2002 році, але тільки у 2012 важливість цих компетенцій була підтверджена дослідженнями АМА (American Management Association) [4, с. 2].

Використовуючи компетентнісну модель «4К» ми можемо визначити пріоритети в розвитку гнучких навичок курсантів під час проведення розмовного клубу.

Комунікація: розмовний клуб дає можливість спілкуватися курсантам між собою в невимушеній обстановці, що значно покращує їх навички усного спілкування, вчить чітко та лаконічно висловлювати свої думки, а також уважно слухати та розуміти один одного.

Кооперація: заняття в розмовному клубі дають можливість курсантам працювати в команді, що розвиває навички співпраці, вчить поважати думку інших та йти на компроміс.

Креативність: заняття в розмовному клубі є ефективним засобом для того, щоб розкрити творчий потенціал курсантів. Наприклад, під час участі у рольових іграх, дискусіях, дебатах та інших активностях, які спонукають курсантів мислити нестандартно та генерувати нові ідеї.

Критичне мислення: на заняттях розмовного клубу курсанти обговорюють різноманітні теми та діляться своїми думками, що допомагає їм розвивати навички критичного мислення, вчить аналізувати інформацію, оцінювати різні точки зору та формувати власну думку.

Загалом, розмовний клуб є важливим інструментом для розвитку не лише мовленнєвих, але й загальних комунікативних та міжособистісних навичок курсантів, а саме: участь у спілкуванні в реальному часі допомагає поліпшити реакції та адаптивність мовлення курсантів; виступи перед групою сприяють збільшенню впевненості у власних здібностях та вміннях, формують впевненості у собі; можливість отримати конструктивний зворотний зв'язок від інших учасників є корисним для подальшого самовдосконалення; сприйняття інформації від інших учасників і вміння ефективно реагувати на неї розвиває аудіальні навички курсантів; активна участь у дискусіях на різні теми допомагає розширити словниковий запас та вдосконалити мовлення курсантів; заняття розмовного клубу є чудовим місцем для знайомств із іншими учасниками з різними інтересами, що приєє створенню мережі зв'язків.

Отже, розмовний клуб є надзвичайно ефективним засобом для розвитку гнучких навичок курсантів, таких як комунікація, впевненість у собі, мовленнєва вправність та адаптивність. На заняттях клубу учасники мають можливість спілкуватися на різноманітні теми, виступати з власними ідеями, висловлювати думки та ділитися досвідом з іншими, що створює мотиваційне-спонукальне середовище, яке сприяє розвитку мовленнєвих та міжособистісних навичок.

Література:

1. Подольська Я. А. Формування soft skills в рамках вивчення іноземної мови студентами технічних спеціальностей. Режим доступу: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/98db62a5-8b9f-46b6-99da-8a8aefafdf85/content> (дата звернення: 11.06.2024).

2. Купцова Т. А., Колієва І. А. Особливості розвитку soft skills у процесі вивчення іноземної мови в умовах глобальних викликів століття. *Закарпатські філологічні студії*. Випуск 24. Том 1. С. 149–152. Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.24.1.29> (дата звернення: 11.06.2024).

3. Ярема О. Розвиток soft skills на заняттях англійської мови як провідних навичок майбутніх вчителів НУШ. *VII Всеукраїнська науково-практична конференція за міжнародною участю 27 квітня 2021 року*. С. 263–265. Режим доступу: DOI 10.18372/2786-5487.1.15884 (дата звернення: 14.06.2024).

4. Critical Skills Survey / American Management Association. Режим доступу: <https://www.amanet.org/assets/1/6/2012-critical-skills-survey.pdf> (дата звернення: 14.06.2024).

ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ ТА КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЯК ВАЖЛИВИХ META ТА SOFT SKILLS МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТЕХНІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

Харченко І. І.

*доктор педагогічних наук,
професор кафедри державно-правових дисциплін та українознавства
Сумський національний аграрний університет
м. Суми, Україна*

Завдання сучасної медіаосвіти через виклики сьогодення стає дедалі складнішим. Медіаосвіта сприяє розвитку медіаграмотності, критичного мислення, комунікативних навичок, здатності інтерпретувати, аналізувати та оцінювати різну інформацію. Результатом медіаосвіти є медіаграмотність, яка дозволяє здобувачам освіти стати активними користувачами інформаційного поля. Зосередженість на досягненні високих рівнів медіакомпетентності студентами технічного спрямування в освітньому середовищі передбачає перетворення простору медіаосвітніх ініціатив у простір знань про поточну медіакомунікацію та індивідуальне самопізнання. Необхідною умовою ефективного формування медіаграмотності та критичного мислення в майбутніх фахівців технічного спрямування є розвиток у них важливих meta та soft навичок.

Необхідно зазначити, що формування медіаграмотності та критичного мислення сьогодні є трендом в освітній парадигмі України та виступає важливим чинником підвищення якості вищої технічної освіти. Розуміння проблем формування високорозвиненого мислення загалом і критичного зокрема в освітньому процесі студентів технічного спрямування значно підвищує ефективність і результативність навчання та надає можливість підготувати майбутніх фахівців до самоосвіти в умовах інформаційного суспільства.

Формування медіаграмотності та критичного мислення у здобувачів вищої технічної освіти передбачає розвиток у таких фахівців meta та soft skills. Водночас важливим елементом підготовки майбутніх фахівців технічного спрямування є розвиток метанавичок, тобто meta skills, які складають основу професійного зростання.

Так, основними метанавичками, якими повинні володіти майбутні фахівці технічного спрямування, є: критичне мислення (здатність критично аналізувати та оцінювати інформацію, розуміти різні погляди та аргументи); проблемне мислення (здатність визначати проблеми, розробляти стратегії вирішення проблем і приймати обґрунтовані

рішення); здатність ефективно взаємодіяти з різними людьми; навички командної роботи (уміння ефективно працювати в команді, співпрацювати з колегами, прислухатися до думки інших, йти на компроміси та досягати спільних результатів); адаптивність і гнучкість (бути готовими до змін і адаптуватися до нових умов, розробляти різні стратегії та підходи) [1]. Формування таких метанавичок у студентів технічного спрямування допоможе їм, як майбутнім фахівцям, розвиватися як професіонали у сфері технологій.

В умовах цифровізації потреба в розвитку soft skills у фахівців технічного спрямування стає все більш актуальною, а такі навички дають можливість краще зрозуміти інші навички та водночас вдосконалювати вже наявні. Soft skills визначаються як «м'які» навички, завдяки набуттю яких здобувачі вищої технічної освіти стають затребуваними та конкурентоспроможними фахівцями на ринку праці.

Безперервність навчання та особистісного розвитку має вирішальне значення для формування soft skills. Отримувати новий досвід, знайомитися з новими професіоналами, виконувати складніші завдання, використовувати нові інструменти для виконання завдань, ефективно планувати та організовувати особистий розвиток – це важливі soft skills, якими повинен володіти сучасний випускник, зокрема технічного закладу вищої освіти [2, с. 260].

Підсумовуючи, відзначимо, що формування медіаграмотності та критичного мислення є пріоритетними напрямками підготовки майбутніх фахівців технічного спрямування в закладах вищої освіти України з огляду на вимогу сучасного суспільства, де інформація стає найважливішою цінністю та інструментом у медіапросторі, а її опрацювання запорукою критичного мислення.

Література:

1. Бакуліна, Н. В. (2020). Формування метанавичок як ціннісно-смысловий орієнтир сучасної освіти. *Україна і світ: ціннісно-смыслові орієнтири розвитку гуманітарно-педагогічної освіти* : зб. тез Міжнар. наук.-практ. вебінару, (20 травня 2020 р., м. Дніпро) / ПУ «ВНЗ «Міжнар. гуманітар.-пед. інт «Бейт-Хана», Дніпропетров. акад. музики ім. М. Глінки. Дніпро, 2020. С. 39-45.

2. Козловський, Ю., & Козловська, І. (2021). Ефективні методи учіння як засіб формування soft skills студентів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, довід, проблеми*. 2021. Випуск 60. С. 255-262.

РОЗВИТОК META SKILLS У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Швирка В. М.

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки

*Державний заклад «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»*

м. Лубни, Полтавська область, Україна

Здобуття вищої освіти вимагає не тільки засвоєння конкретних освітніх компонентів і отримання кваліфікації, але й розвитку ключових навичок, які можна застосувати в різних сферах життя.

Різними аспектами розвитку у здобувачів освіти тих чи інших навичок («hard skills», «soft skills», «meta skills») займалися як зарубіжні (Н. Bates, J. Heckman, Tim D. Kautz, Q Liu, S. Vasanthakumari, M. Salvello, C. Shelton, J. Yang, та ін.), так і вітчизняні вчені (О. Абашкіна, І. Гарбузюк, Н. Длугунович, В. Євтушенко, О. Казачінер, К. Коваль, Л. Корж-Усенко, Л. Кушмар, Л. Мандро, Г. Мозгова, С. Наход, О. Сидоренко, О. Старинець, М. Чикалова, О. Шестель та ін.). Проте проблема формування і розвитку саме «meta skills» залишається ще недостатньо вивченою.

Як зазначає Л. Мандро «Жорсткі навички («hard skills») – це вміння та знання, необхідні для певної посади та конкретної роботи. Це те, що вивчають у закладі освіти або інструкції, які засвоюються на конкретному місці праці. Це – професійні навички у найчистішому вигляді. Для «hard skills» характерно: перелік знань, умінь, які можна об'єктивно оцінити та перевірити; наявність документів про освіту; сертифікати про рівні складності тих чи інших знань... М'які навички («soft skills») – це ситуативні вміння, знання, риси характеру, які можуть застосовуватись у будь-якій роботі. Вони допомагають не стільки бути висококласним фахівцем, скільки будувати кар'єру та сформувати власну репутацію... «Meta skills» – це постійна здатність до розвитку необхідної конкретної навички» [1, с. 32–33]. Meta skills, або навички вищого порядку, стають все більш важливим елементом успішного професійного розвитку в сучасному світі. Для здобувачів вищої освіти, володіння цими навичками стає ключовим фактором в досягненні успіху як у навчанні, так і в майбутній кар'єрі.

Отже, meta skills – це універсальні навички, які допомагають людині розвиватися та пристосовуватися до різних життєвих ситуацій. Вони включають в себе навички навчання, критичного мислення, комунікації, саморегуляції та багато інших. Володіння мета-навичками дозволяє

фахівцю ефективно працювати в команді, приймати обґрунтовані рішення, розв'язувати проблеми та досягати поставлених цілей.

Університетська освіта надає студентам велику можливість розвивати meta skills через різноманітну академічну та позаакадемічну діяльність. Наприклад, участь у проектах, волонтерство, студентські організації та практичне навчання можуть сприяти розвитку комунікативних, креативних та лідерських навичок.

Студенти, які мають розвинені meta skills, зазвичай досягають кращих результатів в навчанні. Вони вміють ефективно вчитися, визначати свої цілі, розвивати стратегії досягнення цих цілей та переглядати свої досягнення. Наприклад, здобувач вищої освіти, який володіє навичками саморегуляції, може легше керувати своїм часом та ресурсами, щоб досягти найкращих результатів.

Шляхами розвитку meta skills в процесі навчання в закладі вищої освіти є:

- *Активне навчання* – залучення студентів до активних форм навчання, таких як групові проекти, дискусії та презентації тощо. Це сприятиме розвитку комунікативних навичок, критичного мислення та колаборації.

- Велике значення має використання різноманітних *освітніх технологій*. Сучасні технології можуть допомогти у розвитку meta skills. Наприклад, використання онлайн-курсів, відеолекцій та спеціалізованих додатків для самонавчання сприяє розвитку навичок самоорганізації та інформаційної грамотності.

- *Наставництво та менторство* допомагає студентам розвивати meta skills через особистий досвід та поради. Це може бути як формальне менторство з боку викладачів, так і неформальні зустрічі з професіоналами у відповідних галузях.

- Стимулювання викладачами розвитку критичного мислення через завдання, що потребують аналізу, синтезу та оцінки інформації. *Дискусії, дебати та аналітичні есе* допомагають студентам розвивати ці навички.

- Велике значення має *саморефлексія та самооцінка*. Регулярне самостійне оцінювання своїх досягнень та невдач допомагає здобувачам зрозуміти свої сильні та слабкі сторони. Це сприяє розвитку навичок саморегуляції та самоконтролю.

- Залучення здобувачів вищої освіти до *волонтерських проектів та громадських організацій* дає можливість студентам розвивати соціальні навички, лідерство та співпрацю.

- Розвивати конкретні meta skills, такі як тайм-менеджмент, стресостійкість, ефективне спілкування та інші допоможуть *спеціалізовані тренінги та семінари*.

- *Інтерншини та практики* у реальних робочих умовах дозволяють студентам застосовувати свої знання на практиці, а також розвивати професійні та meta skills.

- *Кросдисциплінарне навчання* допомагає студентам розширити свій світогляд і розвинути здатність адаптуватися до нових ситуацій та завдань.

- *Підтримка психологічного здоров'я* – забезпечення доступу до послуг психологічної підтримки та тренінгів з емоційного інтелекту допомагає студентам краще розуміти та управляти своїми емоціями.

Отже, розвиток meta skills у здобувачів вищої освіти потребує комплексного підходу, який включає активне навчання, наставництво, технології, практичний досвід та підтримку психологічного здоров'я. Такий підхід забезпечить студентів необхідними навичками для успішного навчання, кар'єри та життя в сучасному світі.

Література:

1. Мандро Л. «Soft skills» та «Meta skills» як основа фахового зростання соціальних працівників. *Наука і osvita*. 2022. № 3. С. 31–35. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2022-3-6>

2. Чикалова М. Формування Soft- та Meta-Skills у майбутніх фахівців сфери міжнародних відносин при вивченні англійської мови у закладах вищої освіти в умовах дистанційного навчання. *International Science Journal of Education & Linguistics*. 2023. Вип. 2. № 4. С. 10–18. DOI: [10.46299/j.isjel.20230204.02](https://doi.org/10.46299/j.isjel.20230204.02)

3. Чикалова М. М., Сидоренко О. Л., Корж-Усенко Л. В. Актуалізація розвитку soft, hard та meta skills як мотиваційний аспект ефективного фахового зростання при вивченні іноземних мов у студентів, які навчаються за напрямом підготовки «Туризм». *Наукові інновації та передові технології (Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»)*. 2022. № 5(7). С. 144–155. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-5\(7\)-144-155](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-5(7)-144-155)

4. Senova M. Meta skills are the key to human potential. BESS. 2020. № (1). P. 133–137. https://www.researchgate.net/publication/362056968_META-SKILLS_ARE_THE_KEY_TO_HUMAN_POTENTIAL

РОЗВИТОК META SKILLS – КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ: ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ ТА ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ

Шилок О. І.

*кандидат історичних наук, асистент кафедри історії України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

Сучасне життя містить постійні зміни умов існування. Те, що вчора було актуальним, сьогодні може втратити значимість за лічені хвилини. Все не просто змінюється швидко, а й надалі змінюватиметься ще швидше. В цих умовах все більш актуальним стає вивчення та розвиток так званих мета-навичок (meta skills) людини, тобто основних навичок, які посилюють та активують інші навички. Вперше термін мета-навички (meta skills) був запропонований Емі Мінделл, засновницею процесуально орієнтованої психології. В своїй роботі вона називає їх «уміннями духу» [7]. В цьому контексті префікс «мета-» – означає погляд збоку.

Про інші навички – hard skills та soft skills, все більш-менш зрозуміло, у перекладі з англійської це «жорсткі» та «м'які» навички. Твердість hard skills проявляється у конкретності. По суті це навички, пов'язані з певною професією. Наявність hard skills підтверджує документ про освіту та досвід роботи, а перевірити їх можна вже на етапі співбесіди. Крім того, обов'язковість hard skills не залежить від компанії чи нюансів функціоналу: якщо це юрист, то і на державній службі, і в комерційній фірмі він зобов'язаний уміти працювати з нормативно-правовою базою.

Soft skills пов'язують із надпрофесійними навичками. До таких відносять комунікабельність, відповідальність, ініціативність, перфекцінізм, емпатію, індивідуалізм, уміння працювати у команді, креативність, уміння переконувати. У професійній сфері важливість чи нікчемність м'яких навичок завжди пов'язана з жорсткими: комунікабельний менеджер з продажу – це чудово, а комунікабельний бухгалтер по роботі з первинною документацією – вже насторожує. Або юрист, який у пошуках коментаря до закону може довго мовчки копатися в юридичних базах, а може звернутися до колег за порадою та швидко вирішити питання.

А що ж з meta skills? Сам термін meta пов'язані з глобальними характеристиками, але щодо навичок ця глобальність замикається на людині. Мета-навички іноді плутають із м'якими. Але якщо другі –

це практичні вміння, то перші – базові якості індивіда. Простіше кажучи, meta – це особистісна стратегія, а soft – це тактика, вміння застосувати навички у конкретній ситуації. Наприклад, такі м'які навички як емпатія та комунікабельність виходять із мета-навички індивіда правильно оцінювати комунікацію у різних ситуаціях, або ж уміння розмовляти іспанською мовою – особлива навичка, а знання того, як розвивати здатність вивчати будь-яку мову – мета-навичка. Підсумовуючи – meta skills це тип навички, який дозволяє нам швидше вчитися і створювати нові корисні навички, а також допомагає покращувати і розвивати інші здібності, які у нас вже є.

Раніше вони вважалися вродженими і такими, що не піддаються змінам, як риси характеру, проте вчені довели, що такі якості все-таки можна виробити і поліпшити в будь-який момент. Однак, їх не можна просто взяти та прокачати, вони розвиваються з часом, причому цей процес – нескінченний. Вони не мають конкретної класифікації та відповідають за те, як ви будете своє життя, взаємодієте з клієнтами, колегами, друзями та рештою світу, чи вмієте ви правильно робити висновки та приймати виважені рішення. Загалом класифікують 7 компетенцій з префіксом «мета-» – це комунікація, особиста продуктивність, усвідомленість, навченість та адаптивність, проактивність планування, критичне мислення та оцінка.

Критичне мислення (далі КМ) та оцінка в епоху інформаційного буму набувають особливого значення. Це здатність швидко обробляти інформацію та відмовлятися від стандартних, стереотипних рішень, а використовувати альтернативні погляди, підходи та методи. Фокусування, вміння бачити суть та виокремлювати релевантні факти – ось основа критичного мислення нової доби. До навичок оцінок також входить уміння швидко працювати з ймовірностями – ключова компетенція світу тотальної невизначеності.

КМ є складним процесом, який «починається з ознайомлення з інформацією, а завершується прийняттям певного рішення та складається з кількох послідовних етапів: сприйняття інформації з різних джерел; аналіз різних точок зору, вибір власної точки зору; зіставлення з іншими точками зору; добір аргументів на підтримку обраної позиції; прийняття рішення на основі доказів» [5, с. 193].

Під КМ слід розуміти не загалом суцільно негативний погляд на будь-які речі (часто це фігурує на побутовому рівні), а з наукової точки зору оцінка як негативних так і позитивних фактів, подій. Відповідно, КМ – це «здатність використовувати певні прийоми обробки інформації, що дозволяють отримати бажаний результат. До основних рис критичного мислення слід віднести такі уміння: 1) робити логічні умовиводи; 2) ухвалювати обґрунтовані рішення;

3) давати (оцінку позитивних та негативних рис) як отриманої інформації, так і самого розумового процесу; 4) спрямованість на результат» [4, с. 5].

До основних характеристик і принципів КМ вітчизняні науковці відносять зокрема наступні пункти: «самостійність та індивідуальність; інформація є відправним, а не кінцевим пунктом критичного мислення; критичне мислення завжди починається з постановки й усвідомлення проблеми; критичне мислення прагне до переконливої аргументації; критичне мислення є, перш за все, мисленням соціальним» [6, с. 205].

Визначають слідуючі організаційно-педагогічні умови формування КМ: «сформованість у студентів позитивної мотивації до КМ; забезпечення активної пізнавальної діяльності студентів; наявність проблемного навчального середовища, у якому використовуються методи проблемного навчання; діалогічна взаємодія суб'єктів навчання» [2, с. 109].

Розвиваючи КМ педагог розв'язує дві основні проблеми: «якою має бути інформація, що сприяє розвитку КМ та який метод (прийом, стратегію) слід застосувати для ефективної реалізації обраної мети уроку» [3, с. 3].

Сьогодні, як ніколи, з'явилася різноманітність думок. Не обминув цей, певною мірою, надлишок множинності й історичну науку та дидактику. З'явилися альтернативні тлумачення історичних подій, підручники з плюралістичними поглядами, виникли, з'явилися навіть фундаментальні світоглядні зміни щодо можливостей пізнати минуле. Відповідно, проблема розвитку навичок критичного мислення для дидактики історії сьогодні стоїть дуже гостро.

На думку дослідників, активне впровадження інтерактивних технологій в процес навчання буде сприяти розвитку КМ, оскільки процес такої багатосторонньої комунікації сприяє можливості поділитися своїми думками стосовно певної теми, викласти свої висновки, вислухати думки не лише вчителі, а й однокласників. І таке інтерактивне навчання передбачатиме як моделювання історичних ситуацій, так і групове вирішення учнями певної проблеми на основі аналізу відповідної історичної події. Пропонується наступна систематизація інтерактивних методів навчання: «груповий (взаємодія між учасниками процесу навчання реалізується через співпрацю у малих групах); колективний (багатостороння взаємодія є полілогом, в якому бере участь кожен учень класу); колективно-груповий (коли робота малих груп поєднується з роботою всього класу)» [1, с. 93].

Кожен з таких методів виступає у дидактиці історії як система прийомів і засобів, тотожних змісту історичного навчального матеріалу. Наприклад, під час роботи у малих групах, учні використовують такі прийоми роботи як обговорення проблемної теми, мозковий

штурм, аналіз документа й постановка складних запитань до нього тощо. Відповідно така робота сприяє розвитку комунікативних навичок, виразності, вміння переконання і обговорення. А отже – критично мислити.

Таким чином, розвинене КМ сприяє не тільки сприйняттю інформації, а й самостійному аналізуванні запропонованих ідей із різних сторін. Вітчизняні дослідники, відзначають такі характеристики цього розумового явища: здатність розв'язувати суперечності, пошук нешаблонних способів їх вирішення, аналіз через рефлексію наслідків власної розумової діяльності, пошук компромісу, відкритість для нових ідей, вироблення власних думок.

Література:

1. Бондарук І. Методика розвитку критичного мислення учнів у процесі навчання всесвітньої історії. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2011. № 39(2). С. 88–94.

2. Костюченко К. Педагогічні умови формування раціонально-критичного мислення майбутніх учителів. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія : Педагогічні науки*. 2010. Вип. 91. С. 107–111.

3. Пометун О. Методика розвитку критичного мислення на уроках історії. *Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання*. 2012. № 1. С. 3–7.

4. Терно С. О. Критичне мислення – сучасний вимір суспільствознавчої освіти. Запоріжжя : Просвіта, 2009. 268 с.

5. Химинець А. Формування критичного мислення і творчих здібностей в учнів початкової школи: європейський вимір. *Педагогічні інновації у фаховій освіті*. 2019. Вип. 10. С. 190–197.

6. Чуба О. Формування критичного мислення як психолого-педагогічна проблема сучасності. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2013. № 3. С. 202–208.

7. Mindell, Amy. *Metaskills : the spiritual art of therapy* / by Amy Mindell ; introduced by Arnold Mindell. 1st ed. Tempe, Ariz., U.S.A. : New Falcon Publications, 1995. 190 p.

THE TASKS OF THE ONOMASTIC RESEARCH

Shotova-Nikolenko A. V.

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Social and Humanities Studies
Odesa State Environmental University
Odesa, Ukraine*

The studying of the onym space of a specific literary work, the analysis of onym functions which are striking, powerful features of the author's penmanship, are very important to understand the unique linguistic view of an author's creative imagination.

With regard to the typology of poetic onymia, Yu. O. Karpenko emphasizes the lyrical principle (the figurativeness of proper names, their phonetic instrumentation), the epic principle (the significance of proper names, their direct, not figurative use), the humorous principle (the combination of not combining, the focusing on laugh), as well as the lyrical (changeable and colorful like a rainbow) or epic (powerful and monumental like a tower) principles of choice and use of proper names [1, p. 19].

The onomastic investigations include the method of description and its main techniques: observation, interpretation, generalization; a basic functional and stylistic method for studying literary onomastics is applied, which involves a broad involvement of contextual analysis. The use of the statistical method helps to generalize the data obtained during in the systematic analysis, and to confirm reliability thereof.

The main purpose of the onomastic research on literary onomastics is to analyze the onymic content of a literary work, that is, the functional loading of proper names, their participation in the creation of an artistic whole, the peculiarities of usage of onyms in literary works.

The studying in the field of literary onomastics includes the following tasks:

- 1) identification and systematization of proper names of all onomastic classes used in writer's works;
- 2) establishing the frequency and variability of each proper name in the works;
- 3) identification of onymic changes and variations recorded in different editions of the studied works;
- 4) interpretation of the functional loading of proper names and consideration of each onym in particular;

5) defining the specific features of proper names in the context of works, their expressive and stylistic role, the relationship between the genre of the work and proper names;

6) comparison of features of onyms' usage in the novels of a writer or a poet.

Thus, proper name is as an accurate and subtle tool of artistic writing, which becomes an artistic detail in a work of exceptional weight [2, p. 23]. As a rule, the object of close attention of the researchers is the onomastic space, the onomastic paradigm of the text and in general the creativity of the writer or poet, as well as the semantic and functional specificity of proper names in the text.

Literary onomastics investigates the role and problems, mechanisms, stages of studying proper names in the work, analyzes the role of proper names in creating a unique artistic world of the literary work and in revealing the creative idea of the author. Among the unresolved problems in literary onomastics is the definition of the boundaries of onomastic vocabulary in the literary work, since they have been very blurred in the individual-author's speech. There are also differences in the description of onyms' semantics and functions. Thus, the study of the functioning of onomastic vocabulary in the language of fiction (novels, verses, stories) is a voluminous and complex subject. It is stated that without the analysis of proper names, these central knots of artistic work, a real understanding of the text, its deep, subtext content layers is simply impossible. As it is known, the poetonymosphere (system of proper names) of an artistic work is the only solid cemented by the author's component of a work, which in the finished work of changes does not undergo. Each one is in its place, harmonizes with other onyms, working together for an artistic whole. But from the work to the work, depending on the literary direction, the depicted events, philosophical and outlook guides of the writer the poetonymosphere is definitely changing. There are no two identical works of one writer which would have the same system of proper names. Each work has its own system of proper names, which is unique and peculiar, as the literary work itself. The more skillful a writer, the more brightly he inserts onyms into his artistic canvas. The onomastic researches will always have scientific relevance, novelty and perspective, since the studying of proper names is inexhaustible in the illimitable ocean of the world literature.

Bibliography:

1. Карпенко Ю. О. Типологія поетичної онімії: М. Бажан, Б. Пастернак, П. Тичина. *Шляхи посилення ефективності практичного курсу української мови та виховання читацької майстерності* : матеріали обл. міжвуз. наук.-метод. конф. Одеса, 1992. С. 19.

2. Немировська О. Ф., Немировська Т. Ф. Українська літературна ономастика: Взаємозв'язки і паралелі поетики. *Літературна ономастика української та російської мов: взаємодія, взаємозв'язки* : зб. наук. праць. К. : НМК ВО, 1992. С. 18–25.

ВСЕУКРАЇНСЬКЕ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНЕ
ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

**МЕТА SKILLS (ТОНКІ НАВИЧКИ)
У РОБОТІ ОСВІТЯН ТА НАУКОВЦІВ**

6 травня – 16 червня 2024 року

Підписано до друку 17.06.2024. Формат 60×84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 4,88. Тираж 100. Замовлення № 0724-055.
Ціна договірна. Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавничий дім «Гельветика»
65101, м. Одеса, вул. Інглєзі, 6/1
Телефон +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.